

ชาวประมงจังหวัดระยอง กับ การเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมเศรษฐกิจ
ศึกษาเฉพาะกรณี : ชาวประมงในเขตเทศบาลเมืองระยอง

โดย

มรกต ทองสุข

มหาวิทาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้

เป็นส่วนประกอบการศึกษา ตามระเบียบปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต(โบราณคดี)
ของคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

พ.ศ. 2516

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้นำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนประกอบ
การศึกษาตามระเบียบปริญญาศิลปศาสตร บัณฑิต

.....
คณบดีคณะโบราณคดี

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

..... กรรมการ

..... กรรมการ

..... กรรมการ

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลงนามลิขสิทธิ์

อาจารย์ผู้ควบคุมงานวิจัย .....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

คำนำ

วิทยานิพนธ์นี้ ข้าพเจ้าได้เขียนและเรียบเรียงแก้ไขจนสำเร็จเป็นรูปเล่มก็ด้วยความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากอาจารย์และเพื่อน ๆ

ในการช่วยเหลือในเรื่องเนื้อหาและความเหมาะสมของวิทยานิพนธ์นี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณ อาจารย์ นิตพร ออมคำ ที่ได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาด้วยดีตลอดมา และขอขอบคุณอาจารย์ปราชญ์ วงศ์เทศ ที่ได้ช่วยตรวจวิทยานิพนธ์นี้ให้สมบูรณ์

จากการที่ข้าพเจ้าได้เขียนวิทยานิพนธ์สำเร็จได้ก็เนื่องจากข้าพเจ้าได้รับความร่วมมือจากชาวประมง เจาหนาท ที่สำนักงานเทศบาลเมืองระยอง เจาหนาทอำเภอบ้านฉาง และ เจาหนาทประมงจังหวัด ที่ช่วยให้ข้าพเจ้าได้ข้อมูลต่าง ๆ ตลอดมา ข้าพเจ้าขอขอบคุณท่านทั้งหลายที่โกลาหลมาแหว่ใจ จ. ทัศนศวย.

มรกต ทองสุข

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

เนื่องจากผู้เขียนเป็นนักศึกษาอยู่ในคณะโบราณคดี และได้เลือกศึกษาวิชามานุษยวิทยา เป็นวิชาเอก ทอรับกับคัมภีร์ปริวรรตวิจิตร เมื่อถึงสิ้นปีการศึกษา จะต้องมีการเสนอวิทยานิพนธ์ตามหมวดวิชาที่ได้ศึกษามา สาเหตุที่เลือกเขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง "ชาวประมงจังหวัดระยองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจ" ซึ่งเป็นการศึกษาเฉพาะกรณี ชาวประมงในเขตเทศบาลเมืองระยองเท่านั้น เพราะเนื่องจากผู้เขียนได้มีโอกาสกลับไปเยี่ยมญาติที่จังหวัดระยอง ได้เห็น การทำมาหากินตลอดจนความเป็นอยู่ของชาวประมงในหมู่บ้าน ซึ่งปัจจุบันได้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงหลายด้านและ ผู้เขียน ได้เลือกศึกษา เฉพาะทางด้านการประมงและ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจของชาวประมงในหมู่บ้าน ผู้เขียนจึงได้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่องนี้

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นเพียงการ เสนอข้อมูลเบื้องต้นเท่านั้น ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงความเป็นอยู่ การทำมาหากิน โดยเฉพาะทางด้านการประมงและการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจ ที่สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเป็นสำคัญ

บทวิทยานิพนธ์ที่ลิขสิทธิ์ สงวนลิขสิทธิ์

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนต้องการที่จะชี้ให้เห็นถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจของชาวประมง แต่ในขณะเดียวกันผู้เขียนก็ได้ศึกษาทางด้านโครงสร้างทางสังคมสภาพความเป็นอยู่ การทำมาหากิน เพื่อเป็นกรณีศึกษาให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ในการเขียนวิทยานิพนธ์นี้ ผู้เขียนได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) และโดยการสังเกตการณ์ (observation) การสัมภาษณ์ผู้เขียนได้มีความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่สำนักงานเทศบาลเมืองระยอง เจ้าหน้าที่ของประมงจังหวัด ครูโรงเรียน เจ้าของแพปลา เจ้าของโรงงานทำน้ำปลา และชาวประมง (ที่เป็นไต่ถาม)

ระยะเวลาในการทำงานสนาม (field work) ครั้งนี้ผู้เขียนใช้เวลาสั้นมาก คือ วันที่ ๒ - ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗ และเมื่อกลับมาเขียนปรากฏว่าข้อมูลยังขาดอยู่อีกเล็กน้อย ดังนั้นในวันที่ ๑๖ - ๒๐ เมษายน ๒๕๑๗ ข้าพเจ้าได้เดินทางไปเก็บข้อมูลมาเพิ่มเติมอีกครั้ง

การเสนอขอมูล

บทที่ ๑ วิทยาลัยนันทบุรีเรียนแบ่งออกเป็น ๒ วิทยาลัยกันคือ
จะกล่าวถึงสถานที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดระยอง และตลอดจน
ประวัติความเป็นมาของจังหวัดระยอง

บทที่ ๒ จะกล่าวถึงชุมชนในเขตเทศบาลเมืองระยอง และสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในเขต
เทศบาลเมืองระยอง

บทที่ ๓ จะกล่าวถึงโครงสร้างทางสังคม ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองระยองและความ
สัมพันธ์ทางสังคมของหมู่บ้าน

บทที่ ๔ จะกล่าวถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองระยองการทำ
มาหากิน เครื่องมือในการทำมาหากิน โดยเฉพาะอาชีพทางการประมง
และจะกล่าวถึง อาชีพการทำนาปลูก อาชีพอื่น ๆ บางเล็กน้อยที่มีความสัมพันธ์
กันกับอาชีพการประมงโดยตรง

บทที่ ๕ จะกล่าวถึงกรเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจ ของชุมชนในเขตเทศบาลเมือง
ระยอง และสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะทางด้านการเทคโนโลยีเป็นสำคัญ

บทที่ ๖ เป็นบทสรุป กล่าวถึงการทำมาหากินที่เกิดขึ้นมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี
ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้สภาพทางด้านการเศรษฐกิจเปลี่ยนไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี สงขลา

สารบัญ

คำนำ		หน้า
บทนำ		
บทที่ ๑	ที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดระยอง ประวัติความเป็นมาของจังหวัดระยอง	๑ ๔
บทที่ ๒	ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองระยอง	๗
บทที่ ๓	โครงสร้างทางสังคมของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองระยอง ความสัมพันธ์ทางสังคมของหมู่บ้าน	๑๓ ๑๖
บทที่ ๔	โครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนในเขตเทศบาลเมือง ระยอง สิ่งที่ต้องแก้ไขของปัญหาที่ประมวง การวัดอุตสาหกรรมที่เป็นค่า	๑๘ ๑๘ ๓๐
บทที่ ๕	การเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนในเขต เทศบาลเมืองระยอง	๓๓
บทที่ ๖	บทสรุป รูป บรรณานุกรม	๔๐

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ ๑
จังหวัดระยอง

(๑)

ก. สถานที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดระยอง

ระยองเป็นจังหวัดเล็ก ๆ มีประชากรทั้งสิ้น ๒๓๒,๓๖๓ คน เป็นชายจำนวน ๑๑๘,๘๘๕ คน และหญิงจำนวน ๑๑๓,๔๗๘ คน จังหวัดระยองตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย ทิวทิศน์ตั้งอยู่ห่างจากฝั่งทะเลคันเหนือของอ่าวไทยประมาณ ๑,๖๐๐ เมตร และห่างจากถนนสุขุมวิทประมาณ ๕๐๐ เมตร หรือระหว่างเส้นรุ้งเหนือ ๑๒ - ๑๓ องศา เส้นแวงตะวันออก ๑๐๑ - ๑๐๒ องศา มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๓,๙๗๕ ตารางกิโลเมตร อาณาเขตทิศเหนือของจังหวัดระยองมีอาณาเขตติดต่อกับอาณาเขตจังหวัด กส. เชียงคังต่อไป คือ

ทิศเหนือ	- ติดต่อกับท้องที่อำเภอเมือง อำเภอพนสนิม จังหวัดชลบุรี
ทิศใต้	- ติดต่อกับอ่าวแควน้ำผึ้ง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	- ติดต่อกับท้องที่อำเภอทากใหม่ จังหวัดจันทบุรี
ทิศตะวันตก	- ติดต่อกับท้องที่อำเภอสาคู อำเภอบางละมุง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดระยอง ถึงแม้ว่าระยองจะเป็นจังหวัดที่ไม่ใหญ่โตนักก็ตาม แต่ลักษณะทางภูมิประเทศ ภายในเขตจังหวัดแตกต่างกันมาก กล่าวคือ มีทั้งที่ราบชายฝั่งทะเล ที่ลุ่ม ที่ดอน และเนินเขา ทิวเขาชายฝั่งทะเลซึ่งยาวไม่น้อยกว่า ๑๐๐ กิโลเมตร ส่วนมากเป็นที่ราบ เมื่อคืนฝนตกซึ่งไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก พืชที่พอจะปลูกได้งอกงามก็มีพวกมะม่วง มะพร้าว ละหุ่ง แดงโม และพุทรา ถัดจากบริเวณชายฝั่งทะเลขึ้นไปเป็นบริเวณที่ราบลุ่ม มีน้ำขังในฤดูฝน ซึ่งใช้ทำนาได้ แต่ก็ไม่สู้จะไคยดีเท่ากัน เพราะพื้นที่ยังมีทราย

---

(๑) สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ, จังหวัดระยอง (พระนคร : โรงพิมพ์อุดม พ.ศ. ๒๕๐๐).

ปนอยู่มาก ตอนเหนือ ๆ ขึ้นไปในท้องที่อำเภอบ้านค่าย ท้องที่อำเภอแกลง เนื้อดินดีกว่าบริเวณ
 ใกล้เคียงทะเล ที่ราบที่ราบลุ่มมีอยู่ทั่วไป แต่ก็มีที่ดอนสลับอยู่ทั่วไปเช่นเดียวกัน บริเวณดังกล่าวจึง
 ใช้เป็นบริเวณสวนผลไม้ ส่วนยางพารา ส่วนมะพร้าว บรูกลี และมันสำปะหลัง เป็นต้น ฯลฯ
 ทางด้านตะวันออกของท้องที่อำเภอเมือง และตอนเหนือ ๆ ของอำเภอแกลงและอำเภอบ้านค่าย
 มีเทือกเขาอยู่หลายเทือกเขา แต่เป็นภูเขาเตี้ย ๆ สูงไม่เกิน ๑,๐๐๐ เมตร ตามเชิงเขาปก-
 คลุมไปด้วยป่าไม้ ที่มรกตคือ ไม้ยาง ไม้ตะแบก ไม้กะทอน ไม้คันทรง และไม้ตะเคียน ฯลฯ

แม่น้ำลำคลอง

จังหวัดระยองมีพื้นที่ยาวไปตามชายฝั่งทะเล จากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก ส่วน
 ทางด้านกว้าง จากฝั่งทะเลขึ้นไปทางเหนือนั้น เฉลี่ยแล้วกว้างไม่เกิน ๕๐ กิโลเมตร ฉะนั้น
 แม่น้ำจึงมีแต่สายสั้น ๆ และดินไม่ค่อยจะมีประโยชน์มากนัก ที่นับว่าสำคัญก็มีดังต่อไปนี้ คือ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

แม่น้ำระยอง

แม่น้ำสายนี้ยาวประมาณ ๑๖ กิโลเมตร ซึ่งเกิดจากเทือกเขาทางทิศเหนือของ
 อำเภอบ้านค่ายไหลลงไปทางทิศใต้ ผ่านที่ว่าการอำเภอบ้านค่าย ที่ว่าการอำเภอเมืองระยอง
 ศาลากลางจังหวัดระยองตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำนี้ แล้วไหลลงสู่อ่าวไทยที่ตำบลปากน้ำ อำเภอ
 เมืองระยอง ในฤดูฝนน้ำเต็มฝั่ง และไหลเชี่ยวมาก ฤดูแล้งน้ำแห้ง คนสามารถเดินข้ามไปมา
 ได้ ตั้งแต่ปากน้ำขึ้นไปถึงที่ตั้งตัวจังหวัด ในวันน้ำขึ้นระดับน้ำจะสูงพอให้เรือยนต์ เรือใบขนาดเล็ก
 เล็กวิ่งได้แต่ก็ไม่สามารถขึ้นแม่น้ำขึ้นต้นเขินขึ้นทุกปี คาดว่าในอนาคตอันใกล้เรือคงเดินไม่ได้
 ถ้าไม่มีการขุดลอกกัน

แม่น้ำแกลง

แม่น้ำนี้บางทีก็เรียก "คลองกระแสด" เกิดจากเทือกเขาทางทิศเหนือของอำเภอ
 แกลงไหลมาที่ราบตอนกลางของอำเภอแกลงไปทางทิศใต้ ผ่านที่ว่าการอำเภอแกลง ศาลา
 สามถ้ำ ศาลาปากน้ำกระแสดลงสู่อ่าวไทยที่ตำบลปากน้ำกระแสด ว่ากันว่าแม่น้ำนี้ยาวเกินกว่า

อำเภอเมืองน่าน

ตำบลท่าเกวียน

ตำบลห้วยฝาง

ตำบล

ตำบลต้นเมฆ

ตำบลคอง

ตำบลนาฝาย

ตำบลนาทราย

ตำบลสุลา

ตำบล

ตำบลคอง

ตำบลคอง

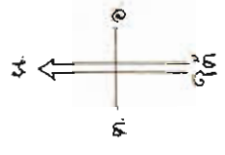
ตำบลคอง

ทางรถไฟ

ตำบลคอง

ตำบลคอง

ตำบลคอง

อำเภอเมือง

อำเภอเมือง

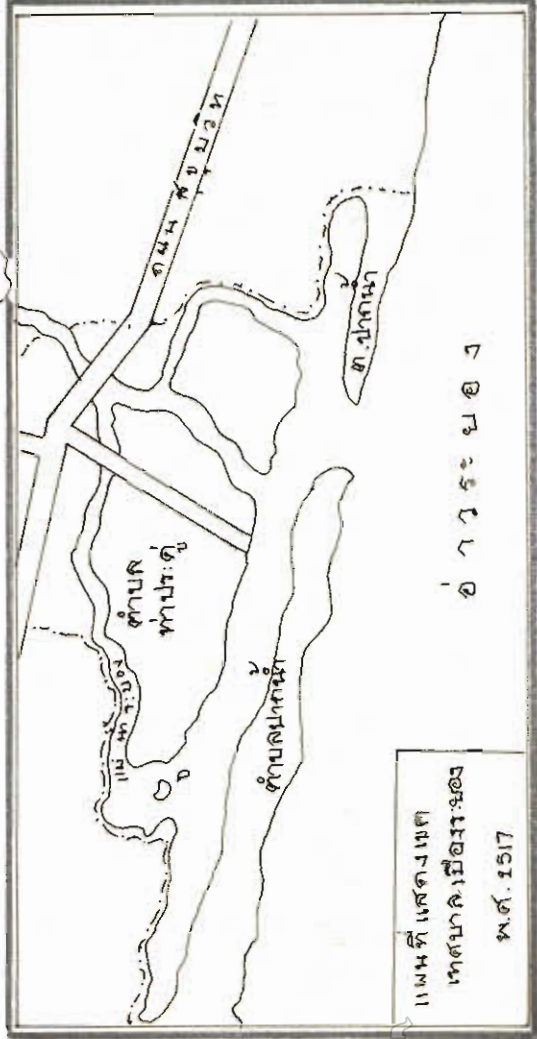
อำเภอเมือง

อำเภอเมือง

อำเภอเมือง

อำเภอเมือง

อำเภอเมือง

แผนที่แสดงเขต
เทศบาลเมืองน่าน
พ.ศ. 1517

อำเภอเมือง

แผนที่อำเภอเมืองน่าน

แสดงเขตตำบล

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

๕๐ กิโลเมตร แต่ยังมีไคมีกรสำรวจกันอย่างแน่นอน ในด้านความสำคัญแล้ว แม่น้ำแกลงมีความสำคัญกว่าแม่น้ำระยองมาก ตั้งแต่ปากน้ำขึ้นไปจนถึงที่ว่าการอำเภอแกลง ระดับน้ำสูงพอใช้ ในฤดูแล้งตอนเหนือ ๆ น้ำจะแห้ง นอกจากใช้ทำการคมนาคมแล้ว แม่น้ำแกลงนี้ก็เป็นบ่อเกิดของ ปลา กุ้ง หอย ฯลฯ ซึ่งราษฎรอาศัยเลี้ยงชีพกันอยู่มาก

นอกจากแม่น้ำ ๒ สายนี้แล้วยังมีคลองเล็ก ๆ อีกหลายสาย บางสายก็ไหลมารวมกับแม่น้ำที่กล่าวมาแล้ว บางสายก็ไหลลงสู่ทะเลเลยทีเดียว แต่ก็ไม่มีความสำคัญอะไรนัก

ลักษณะภูมิอากาศ

เนื่องจากระยองเป็นเมืองชายทะเล มีลมทะเลพัดผ่านชั้นลงอยู่เสมอ อากาศจึงเย็นสบายดี ไม่ร้อนไม่หนาวเกินไป อุณหภูมิปรกติอยู่ในราว ๓๐ - ๓๑ องศา เซ็นติเกรด ในวันที่อากาศร้อนจัดที่สุด อุณหภูมิขึ้นไม่เกิน ๓๖ องศา เซ็นติเกรด และตอนที่หนาวจัดนั้นอุณหภูมิลดลงเพียง ๒๔ องศา เซ็นติเกรดเท่านั้น นับว่าในจังหวัดระยองมีอากาศที่เย็นสบายอยู่ และยังเป็นที่พักอากาศที่ดีกว่าอื่นใดอย่างใด ทั้งนี้ก็เพราะความอยู่ใกล้ทะเลนั่นเอง

ฤดูกาล ฤดูกาลก็เช่นเดียวกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคกลาง คือ มี ๓ ฤดู

ฤดูฝน จะเริ่มต้นตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม มีระยะเวลา ๖ เดือน ความปรกติเดือนสิงหาคม เป็นเดือนที่ฝนตกชุกที่สุด บางทีจำนวนน้ำฝนวัดได้ถึง ๕๖ นิ้ว เมื่อหมดฝนแล้วก็เข้าเขตร

ฤดูหนาว ฤดูนี้เริ่มต้นตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม มีระยะเวลา ๓ เดือน ความปรกติปลายเดือนธันวาคม ถึงต้นเดือนมกราคม จะเป็นเวลาที่อากาศหนาวที่สุด ฤดูนี้ลมพัดจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือไปยังทิศตะวันออกเฉียงใต้ โดยปรกติจะไม่มีฝนตกในฤดูนี้

ฤดูร้อน พอหมดฤดูหนาวแล้วก็ถึงฤดูร้อน ฤดูนี้เริ่มความปรกติตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ จนถึงเดือนเมษายน มีระยะเวลา ๓ เดือนและในราวปลายเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน จะเป็นระยะเวลาที่อากาศร้อนที่สุด

(๒)

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดระยอง

นับย้อนหลังไปประมาณ ๑,๐๐๐ ปี ในราว พ.ศ. ๑๕๐๐ เป็นสมัยที่ขอมกำลัง
เรืองอำนาจอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิ ขณะนั้นขอมมีเมืองนครธมเป็นราชธานี ส่วนดินแดน
สุวรรณภูมิ ขอมได้สร้างเมืองนครพนมขึ้น เป็นเมืองหน้าด่านแรก และเมืองพิมายเป็นอุปราชา
ส่วนในเขตทวารวดี ขอมได้สถาปนาเมืองลพบุรีเป็นเมืองสำคัญ ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของ
เมืองนครธม เมืองหน้าด่านแรกที่ขอมได้สร้างขึ้น คือ เมือง "จันทบูร" (จังหวัดจันทบุรี
ปัจจุบัน)

เนื่องจากขอมได้สร้างเมืองจันทบูรขึ้นเป็นเมืองหน้าด่านเพื่อเป็นทางนำชาวยุทธ
เข้าสู่แคว้นทวารวดี เมืองระยองก็มีอาณาเขตติดต่อกับเมืองจันทบูร และเป็นเมืองผ่านที่จะไป
สู่แคว้นทวารวดี ก็น่าจะอนุมานได้ว่า เมืองระยองขอมก็เป็นผู้สร้าง แต่ขอมจะสร้างในสมัยใด
นั้น ไม่มีหลักฐานยืนยัน เท่าที่สังเกตจากทวารวดีซึ่งสลักเป็นรูปต่าง ๆ ที่ปรากฏที่บ้านหนองเต่า
และคูค่าย ทวารวดีแลงที่ตำบลบางคูย ก็พอจะประมาณได้ว่า เมืองระยองต้องมีอายุหลายร้อย
ปีมาแล้ว

ประวัติศาสตร์ของจังหวัดระยองที่พอจะค้นได้แน่นอนนั้นเพียงปี ระยะเวลาหลังไปไม่เกิน
๒๐๐ ปีมาแล้ว และตอนที่ประวัติศาสตร์กล่าวไว้ว่าเมืองระยองก็เป็นเมืองอยู่แล้ว เรื่องมีอยู่ว่า ระหว่าง
พ.ศ. ๒๓๐๖ - ๒๓๑๐ พม่าได้ยกกองทัพมาล้อมกรุงศรีอยุธยาไว้ พระยาภักขเวศ หรือ
พระยาวชิรปราการ แต่คนส่วนมากเรียกว่า "พระยาตาก" ได้ถูกเกณฑ์ให้ลงมาช่วยกรุงศรีอยุธยา
ด้วย แต่ปรากฏว่าพระยาตากมีฝีมือในกรรมาการ ระหว่างที่รักษากรุงอยู่นั้นได้ออกรบกับพม่าหลาย
ครั้ง และกรรมาการนี้เองมีเหตุทำให้พระยาตากหนีจลาจล เป็นคนนำ เมื่อพระยาตากออกรบ
กับพม่าได้ชอกช้ำถึงในกรุงเป็นทัณฑ์บน ทางกรุงไม่ส่งไปให้ จะยิงปืนใหญ่ก็ต้องขออนุญาตจากศาล
ถูกขุนเสียดก่อน และมีเหตุการณ์ทำนองเดียวกันนี้หลายครั้ง พระยาตากก็รู้สึกเสียใจและเกิดความ
ท้อใจ และเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาจะต้องเสียแก่พม่า เป็นแน่แท้ แล้วกราบขอไปก็ไม่มียุทธ

(๒) Ibid; P. 10.

ในวันเวียงนี้ พ.ศ. ๒๓๐๘ ก็รวบรวมสมัครพรรคพวกได้ประมาณ ๕๐๐ คนที่ต่างล้อมพม่าออกไปทางทิศตะวันออก มีข้าราชการที่เชื่อมั่นในเมื่อศึกคมไปด้วยหลายคน ไปหยุดพักอยู่ที่บ้านพรานนก แขวงเมืองนครนายก ชุมชุมไพรพลได้พอควร แล้วเดินทัพต่อไปยังนครศรีมหาโพธิ์มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออกผ่านชลบุรี เรียบฝั่งทะเลไปจนถึงเมือง "ระยอง" หยุดพักไพรพลที่บ้านเก่า (เท่าที่จำ เป็นตำบลบ้านเก่า อำเภอบ้านค่ายในปัจจุบัน)

ขณะนั้นผู้ว่าเมืองระยองคือ พระยาระยอง(บุญเรือง) ได้ทราบข่าวพระยาศกยกทัพมาด้วยความเกรงกลัว จึงทูลกรมการเมืองระยองออกไปหาและเชิญให้เข้ามาพักในเมือง พระยาศกก็นำทัพมาถึงบ้าน "ทกประดู่" (ตำบลทกประดู่ในปัจจุบัน) และพักแรม ณ วัดชุมลอยเว พระยาศกตั้งให้ตั้งค่าย ชุกชุม การปักขวางล้อมบริเวณที่พักไว้มิได้ประมาณ ขณะนั้นกรุงศรีอยุธยายังไม่เสียแก่พม่า การยกทัพมาของพระยาศกทำให้กรมการเมืองระยองคิดไปว่าพระยาศกคิดการร้ายต่อแผ่นดิน จึงคิดจะทำการสู้รบ ได้นำเรื่องเข้าปรึกษาพระยาระยอง แต่พระยาระยองได้ห้ามไว้ กรมการเมืองไม่เชื่อ

เมื่อพระยาศกพักอยู่ที่ ๒ วัน ก็มีคนมาบอกว่า พระยาระยองคิดจะทำการรบลงค่ายและทำการประทุษร้าย พระยาศกทราบแล้วก็เชิญตัวพระยาระยองมา พอลงถึงเรื่องการคิดร้ายพระยาระยองปฏิเสธ แต่พระยาศกไม่เชื่อ จึงคุมตัวไว้ พอเวลาทุ่มเศษ ๆ พวกกรมการเมืองไม่รู้ว่าพระยาศกรู้ตัว ก็คุมทหารตีค่ายพระยาศก ฝ่ายทหารพระยาศกเงี้ยมไม่ได้โต้ตอบอย่างไร ชุนเจ้าเมืองคุมทหารจำนวน ๓๐ คน ปล้นค่ายพระยาศกทางทิศเหนือ คือทางวัดเนินในปัจจุบัน พอชุนเจ้าเมือง คุมทหารมาถึงประมาณ ๕ - ๖ ภา พระยาศกจึงสั่งให้ทหารยิงปืนพร้อมกัน ชุนเจ้าเมืองกับพวกทหารไม่ทันระวังตัวจึงถูกปืนมากเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมาก พวกกรมการเมืองเกิดความกลัวพากันหนีไป พระยาศกจึงได้เมืองระยองในคืนนั้นเอง เมื่อได้แล้วก็อยู่ที่เมืองระยองประมาณ ๗ - ๘ วัน เพื่อบำรุงทะเลแล้วทหาร และอาณาประชาราษฎร์ แล้วเดินทางต่อไปยังเมือง "จันทบูร" หรือจังหวัดจันทบุรีนั่นเอง (๓)

(๓) - Ibid; pp. 12 - 13.

ค. การปกครอง

จังหวัดระยองแบ่งการปกครองออกเป็น ๓ อำเภอ คือ

๑. อำเภอเมืองระยอง ตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำระยอง ตัวอำเภออยู่ห่างจากแม่น้ำระยองประมาณ ๒๐ เมตร อำเภอระยองนี้แต่เดิมเรียกตามภาษาชาวบ้านว่าอำเภอท่าประดู่ ซึ่งเมื่อครั้งรัฐบาลแก้ไขสถานที่ตั้งกรมชลประทานใหม่ คำว่า "ท่าประดู่" เป็นชื่อที่เรียกกันมาแต่โบราณ อาศัยเหตุที่ว่าตรงท่าเขาปลายตรอกโรงแรมพักเองนี้ปัจจุบันเป็นทิวเรือและมีต้นประดู่ใหญ่ยืนอยู่คนหนึ่ง เมื่อได้ทำการตั้งอำเภอเป็นครั้งแรก จึงมีชื่อเรียกกันต่อ ๆ มาว่า อำเภอท่าประดู่ ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นอำเภอเมืองระยองตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้อำเภอเป็นสถานที่ตั้งศาลากลางจังหวัด ที่มีชื่อเป็นอำเภอเมืองเหมือน ๆ กันหมดทุก ๆ จังหวัด ฝั่งตรงข้ามของที่ทำการอำเภอเมืองนี้มีตลาด ซึ่งมีมานานแล้ว และชาวเมืองระยองเรียกกันว่าตลาดท่าประดู่ อำเภอเมืองระยอง มีการปกครองแบบท้องถิ่น มีฐานะเป็นเทศบาลเมือง

๒. อำเภอบ้านค่าย อำเภอบ้านค่ายนั้น มีที่ทำการอำเภอตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำระยองเช่นเดียวกับที่ทำการอำเภอเมืองระยอง ตัวอำเภอบ้านค่ายนั้น อยู่ห่างจากแม่น้ำระยองประมาณ ๑๒ กิโลเมตร

๓. อำเภอแกลง ตัวที่ทำการอำเภอแกลงตั้งอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำแกลง อำเภอแกลงนี้ตั้งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดระยองไปทางทิศตะวันออกระยะทางประมาณ ๔๗ กิโลเมตร เมื่อราวปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ทางราชการได้ยุบเมืองแกลงมาเป็นอำเภอแกลง และเป็นอำเภอหนึ่งซึ่งการปกครองอยู่กับจังหวัดระยอง

ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองระยอง

เนื้อที่ของเขตเทศบาลเมืองนั้นรวมไว้ด้วยสองตำบล คือ ตำบลท่าประดู่และตำบลปากน้ำ ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอทั้งหมด ตำบลทั้งสองเชื่อมด้วยสะพานเจริญราษฎร์ เนื้อที่ในเขตเทศบาลเมืองระยองมีอยู่ประมาณ ๔,๓๕๖ ๓/๔ ไร่ ทิศทางกิโลเมตร จำนวนบ้านมีอยู่ทั้งหมด ๓,๘๘๕ หลังคาเรือน ประชากรรวมทั้งสิ้น ๒๑,๗๗๔ คน ประชากรชาย ๑๑,๑๗๙ คน ประชากรหญิง ๑๐,๕๙๕ คน จากจำนวนบ้านประชากรทั้งหมดนั้นแยกเป็นบ้านที่อยู่ในตำบลท่าประดู่ มีอยู่ด้วยกัน ๓,๗๖๐ หลังคาเรือน ประชากรทั้งหมด ๒๐,๙๐๓ คน ประชากรชาย ๑๐,๗๙๓ คน ประชากรหญิง ๑๐,๑๑๐ คน ส่วนบ้านที่อยู่ในเขตของตำบลปากน้ำนี้มีด้วยกันทั้งหมด ๑๑๕ หลังคาเรือน ประชากรรวมทั้งสิ้น ๘๗๑ คน ประกอบด้วยประชากรชาย ๔๓๒ คน ประชากรหญิง ๔๓๙ คน แต่ส่วนใหญ่นับว่าประชากรทั้งหมดที่อยู่ในเขตตำบลปากน้ำนั้นอาศัยทางการประมงโดยเฉพาะ ส่วนประชากรที่อยู่ในเขตตำบลท่าประดู่ส่วนใหญ่นับว่าประชากรที่จะทำการประมงเป็นอาชีพนั้นมักจะมีอยู่บริเวณปากคลองซึ่งอยู่ใกล้ทะเล ดังนั้นจึงประกอบอาชีพทางการประมงโดยสะดวก

ชุมชนประมงในเขตเทศบาล

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าอาชีพการประมงนั้นก็ต้องอาศัยพันธุ์ปลาที่ดี นักประมงอาชีพเช่นกันโดยเฉพาะกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ตามชายทะเลในเขตเทศบาลเมืองระยอง ก็มีอาชีพทางการประมงอย่างแน่นอน การคมนาคมติดต่อกันกับตัวเมืองก็สะดวกสบายเพราะมีถนนสายต่างมีทั้งถนนคอนกรีต ถนนลาดยาง และถนนลูกรัง ซึ่งก็ทำให้การขนส่งสัตว์น้ำทะเลไปจำหน่ายตามสถานที่ต่าง ๆ ทำได้โดยสะดวก จึงทำให้อาชีพทางการประมงนั้นก้าวหน้าอยู่เสมอ

(๑) สำนักงานเทศบาลเมืองระยอง สังกัดกิ่ง ๆ ของเทศบาลเมืองระยอง (โรเนียว)

สถานที่ต่าง ๆ นอกจากทางด้านการคมนาคมดังกล่าวแล้ว สถานที่ที่เป็นประโยชน์ และสำคัญต่อกลุ่มชาวประมงในเขตเทศบาลเมืองระยอง สถานที่เหล่านั้น คือ

วัด

วัดในเขตเทศบาลเมืองระยองนั้นมีด้วยกันทั้งหมด ๕ วัด คือ

๑. วัดปากน้ำ
๒. วัดศรีรัตนาราม
๓. วัดป่าประดู่
๔. วัดอุดมมหาชัยชุมพล
๕. วัดโชคหินทรายาราม

วัดแต่ละวัดดังกล่าวนี้ล้วนแล้วแต่เป็นวัดที่เก่าและมีมานานแล้วทั้งสิ้น วัดที่เก่าแก่ที่สุดก็เห็นจะได้แก่วัดปากน้ำ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณเชิงสะพานอรัยารามทางฝั่งของตำบลปากประดู่ ลักษณะสวนใหญ่ประกอบด้วยไม้และปูน สีน้ำตาล ซึ่งปัจจุบันได้ถูกซ่อมแซมบูรณะจนกลายเป็นปูหมกแล้ว ส่วนวัดอื่น ๆ นั้นก็มีความสำคัญทั้งสิ้น ก็จะเห็นได้จากกรรภูแลเฮาจี สู้ช่วยกันบูรณะซ่อมแซมของประชาชน ชาวประมงในเขตเทศบาลดังกล่าวนี้เมื่อถึงคราวมีกรรพิชิตำบุญทำทานหรือบวชภาคกลาง ๆ ก็มักจะทำกัน ณ วัดปากน้ำและวัดศรีรัตนารามเท่านั้น เพราะอยู่ในบริเวณหมู่บ้านและไม่ไกลจากหมู่บ้านชาวประมงเท่าใดนัก ส่วนวัดอื่น ๆ นั้นอยู่ไกลและไม่เหมาะกับการจะไปประกอบพิธีทางศาสนา ดังนั้นจึงไม่เหมาะสมและวัดที่อยู่ไกลชุมชนไปนั้นก็มิพุทธศาสนิกชนที่อยู่วิเวณี ถัดเคียงให้กรรภูแลเฮาจี สู้บูรณะซ่อมแซมกันเช่นวัดป่าประดู่ที่อยู่ในบริเวณตัวจังหวัดระยอง เป็นต้น

นอกจากนี้ในเขตเทศบาลจะมีวัดทางพุทธศาสนาแล้ว ยังมีวัดที่เป็นของศาสนาอื่นอีกด้วย เช่น ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ซึ่งวัดอิสลาม (มัสยิด) นั้นตั้งอยู่ในบริเวณใกล้กับหมู่บ้านชาวประมง ส่วนวัดทางศาสนาคริสต์นั้นตั้งอยู่วิเวณีตำบลปากน้ำ แคว้นบางไร้วัดกมการที่ได้มีศาสนสถานทางศาสนาอิสลามและคริสต์ก็ ภากรรวมกลุ่มกันก็อยู่ในสภาพไม่แตกแยกแบ่งพวก เพราะกรรประกอบอาชีพก็กระทำร่วมกัน เช่น ชาวอิสลามที่เป็นผู้หญิงส่วนมากก็มีอาชีพทางการรับจ้างตัดเลือกปลาที่แปปลา เช่นกัน

โรงเรียน

ในเขตเทศบาลเมืองระยองนั้นเป็นบริเวณที่มีโรงเรียนหลาย ๆ โรงเรียน มีทั้งโรงเรียนของรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ ทั้งจะไล่กล่าวต่อไปนี้ คือ

๑. โรงเรียนเทศบาล
๒. โรงเรียนรัฐบาลมัธยม
๓. โรงเรียนรัฐบาลอาชีวะ
๔. โรงเรียนราษฎร์
๕. โรงเรียนอนุบาล

โรงเรียนเทศบาลมีอยู่ด้วยกัน ๓ โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดป่าประดู่ โรงเรียนวัดปากน้ำ และโรงเรียนปากคลอง ทั้งสามโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนที่อยู่ในบริเวณของวัดทั้งนั้นจึงมีชื่อของวัดนำมากำเป็นชื่อของโรงเรียนดังกล่าว ทั้งสามโรงเรียนดังกล่าวนี้โดยเฉพาะโรงเรียนปากคลองและโรงเรียนวัดปากน้ำ ส่วนใหญ่แล้วลูกหลานชาวประมงมักจะเรียนกัน ซึ่งอยู่ใกล้กับบริเวณชายฝั่ง การสอนของทั้ง ๓ โรงเรียนนี้ทั้งเอาบุตรจนถึงประถมศึกษา

(ป. ๗)

โรงเรียนรัฐบาลมัธยม มีอยู่เพียงโรงเรียนเดียวเท่านั้น คือ โรงเรียนระยองวิทยาคม ซึ่งโรงเรียนนี้ถือว่าเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดระยองอีกด้วย โรงเรียนตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองระยองประมาณ ๒ กิโลเมตรเท่านั้น และตั้งอยู่บริเวณริมถนนเทศบาลที่แยกจากถนนสุขุมวิท อยู่ใกล้กับวัดศรีรัตนาราม แรกก่อนแยกกันเรียนระหว่างโรงเรียนหญิงและโรงเรียนชาย แรกก่อนโรงเรียนหญิงอยู่บริเวณใกล้กับสำนักงานเทศบาลเมืองระยอง ปัจจุบันได้ย้ายเข้ามารวมกับโรงเรียนชาย ณ บริเวณดังกล่าวมาแล้ว มีการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. ๕) ลูกหลานชาวประมงในเขตเทศบาลจึงสะดวกในการที่จะส่งมาเรียน ณ โรงเรียนระยองวิทยาคม นอกจากจะมีนักเรียนที่เป็นลูกหลานของชาวประมงแล้ว ณ บริเวณใกล้เคียง แม้แต่อำเภอหรือตำบลใกล้เคียงก็ได้นิยมส่งลูกหลานมาศึกษา ณ โรงเรียนระยองวิทยาคมนี้เช่นกัน

โรงเรียนการช่าง(สายอาชีวะ) เป็นโรงเรียนสายอาชีวะซึ่งอยู่ตรงข้ามกับโรงเรียน

ระของวิเทศ โดยที่ชื่อว่าโรงเรียนกร่างระของ รับนักเรียนที่จบมัธยมศึกษาปีที่ ๓ มีทั้งหญิงและชาย วิชาที่เรียนหนักไปในทางกร่าง เช่น ช่างเครื่องยนต์ ช่างไม้ ช่างโลหะ ช่างวิทยุ ช่างไฟฟ้า และพวกกร่างของสกรู หลักสูตรมีถึงมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ (ม.ศ. ๖) มีนักเรียนไม่น้อยที่มาจากครอบครัวประมง เพราะการเรียนช่างเครื่องยนต์ ช่าง ๆ ก็เป็นที่ภาคภูมิใจและเป็นประโยชน์ต่ออาชีพของบิดามารดาที่พากันมา เช่น นำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขเครื่องยนตร์ในเรือประมง เป็นต้น

โรงเรียนราษฎร์ มีอยู่ด้วยกัน ๓ โรงเรียนคือ โรงเรียนอัสสัมชัญ โรงเรียนศรีวิทย์ และโรงเรียนครูศึกษา ทั้งสามโรงเรียนนั้นมีโรงเรียนอัสสัมชัญเท่านั้นที่หลักสูตรถึงมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ. ๓) ส่วนอีกสองโรงเรียนนั้นมีเพียงประโยคประถมตอนปลาย (ป. ๗) เท่านั้น ส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านประมงไม่นิยมส่งลูกหลานให้เรียนดังกล่าวโดยเฉพาะโรงเรียนอัสสัมชัญเพราะอยู่ไกลและเสียค่าเล่าเรียนแพงไม่เหมาะกับฐานะทางเศรษฐกิจเท่าที่ควร

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนวิเศษสิทธิ์

โรงเรียนอนุบาล มีอยู่เพียงโรงเรียนเดียว คือ โรงเรียนอนุบาลระของ เป็นโรงเรียนราษฎร์ ที่มีการสอนตั้งแต่อนุบาลจนถึง ประโยคประถมศึกษาตอนปลาย (ป. ๗) และก็เป็นถิ่นนิยมของหมู่บ้านชาวประมงที่จะส่งลูกหลานมาเรียนเพราะโรงเรียนเขาใจี่ สดุดีเลดี เนื่องจากว่าเกิดยังเด็กอยู่ เมื่อมาอยู่ในการเขาใจี่ สดุดีเลดี พ่อแม่ก็มอบเงิน จ้างนิยมนส่งลูกหลานเข้ามาเรียน และโรงเรียนก็อยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านเท่าใด คืออยู่บริเวณใกล้กับศาลากลางจังหวัดระของ ไกลจากหมู่บ้านชาวประมงที่ปากน้ำและตำบลท่าประดู่ประมาณ ๒ กิโลเมตรเท่านั้น

โรงพยาบาล

โรงพยาบาลประจำจังหวัดระของนั้นตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองระของ กล่าวคือตั้งอยู่ในเขตตำบลท่าประดู่ ตั้งอยู่บริเวณอันเป็นที่เมืองระของ นิมนตณัฐชุมวิท ใกล้กับวัดป่าประดู่และโรงเรียนวัดป่าประดู่ ส่วนใหญ่แล้วก็มีประชาชนในบริเวณใกล้เคียงและรวมทั้งประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลด้วยที่มาเข้ารับการรักษาจากโรงพยาบาลประจำจังหวัดระของนี้ แต่ก่อนบริเวณปากคลอง ที่ตลาดท่าเทศบาล ตำบลท่าประดู่มีสถานพยาบาลหนึ่งอยู่บนตลาคับการรักษาค

เช่นกัน ชาวบ้านก็เห็นว่าไม่ไกลและใช้เวลาไม่นานก็สามารถมารับการรักษาจากโรงพยาบาล
ระยองได้ จึงไม่ค่อยจะมีนิยมไปรับบริการเท่าที่ควร ดังนั้นปัจจุบันจึงไม่มีประโยชน์คือไปจึง
ได้ขุมเสีย ดังนั้นจึงเป็นที่เขายู่ของพ่อค้าในตำบลทก เทศบาล ๗ ตำบลปากคลองไปเสียแล้ว

โรงงานทำน้ำปลาและโรงงานแข็ง

โรงงานทำน้ำปลาคงกล่าวนี้ได้แก่โรงงานทำน้ำปลา ที่ทำกันเป็นอาชีพเป็นลำเป็นสัน
และผู้ประกอบธุรกิจนั้นเป็นคนอื่นที่อพยพเข้ามาอาศัยกัน ๗ บริเวณหมู่บ้านชาวประมงหลายชั่วอายุ
คนแล้ว ปัจจุบันเมื่ออยู่ด้วยกันถึง ๒๗ โรงงาน เป็นโรงงานทำปลาที่อยู่ในเขตของตำบลทกประจวบ
๕ โรง และอีก ๑๔ โรงนั้นอยู่ตำบลปากน้ำ ส่วนโรงงานทำน้ำแข็งนั้นก็นับว่าเป็นโรงงานที่ผลิต
สิ่งที่จำเป็นสำหรับอุตสาหกรรมประมงซึ่งได้แก่น้ำแข็ง โรงงานทำน้ำแข็งในเขตเทศบาลเมือง
ระยองนั้นเมื่ออยู่ด้วยกัน ๒ โรงเท่านั้น และตั้งอยู่ภายในตัวจังหวัด แครกชนส่งนั้นสะดวกเพราะมี
ถนนที่ดี ดังนั้นจึงไม่เป็นปัญหาในการนำขนส่งมาที่บริเวณแปปลา เพื่อที่ผู้บริโภครวมทั้งรับน้ำปลา
ที่สด และสะดวกเพื่อนำไป และใช้เพื่อทำปลา หลกลูกจะนำมาขึ้นที่แปปลา

แปปลา

แปปลานั้นนับว่าเป็นสถานที่สำคัญมากสำหรับอาชีพการประมง ในเขตเทศบาลโดย
เฉพาะกลุ่มที่มีอาชีพทำกันการประมงนี้มีแปปลา รวมทั้งสิ้น ๑ แป ส่วนใหญ่เป็นที่ทำเป็นกิจการ
โดยเอกชนและการรวมหุ้นกัน น่าสังเกตว่าแปปลาเหล่านี้ไม่มีแปปลาที่เป็นของรัฐบาลรับทำเน
กิจการแม้แต่แปเดียว อาจจะเนื่องมาจากแปปลาเหล่านี้พอเพียงแล้วก็ได้ แปปลาคงกล่าวทั้งหมด
นั้น ๕ แปตั้งอยู่บริเวณปากคลอง ตำบลทกประจวบ มีเพียงแปเดียวที่ตั้งอยู่บริเวณตำบลปากน้ำนั้นก็เป็น
เพราะการขนส่งไม่ค่อยจะสะดวกเท่าที่ควร เพราะจะคงขนปลาสดมาส่งยังฝั่งตำบลทกประจวบ
แล้วจึงจะส่งเขาถึงตัวเมือง แต่แปที่อยู่บริเวณทกประจวบนั้นไม่ต้องเสียเวลาเท่านี้เพียงแต่บรรจุหีบ
และนำส่งไค้ทันทีเลย และอีกอย่างหนึ่งก็คือ บริเวณริมฝั่งทางด้านตำบลปากคลองนั้นลักษณะไม่
อำนวยเท่าที่ควรด้วย จึงทำให้เรือไม่ค่อยมีคนนิยมทำเป็นกิจการแปปลาทางฝั่งปากน้ำดังกล่าว ถึง
แม้ว่าเจ้าของเรือส่วนใหญ่แล้วอยู่ฝั่งตำบลปากน้ำก็ตาม แต่ก็ต้องนำปลาขึ้นมาขึ้นที่แปปลาสำหรับน้ำปลา

มากขึ้นแล้วผู้ค้าเงินกิจการยังต้องให้ความสะดวกทั้งด้านบริการ รีดักด้วยเช่น บริการน้ำมัน บริการ
น้ำแข็งและบริการน้ำจืด ซึ่งจำเป็นมากสำหรับเรือหาปลา ส่วนรายละเอียดทั้งด้านกิจการและ
อื่น ๆ ที่แปลสากระทำให้ต่อลูกค้านั้นจะพูดต่อไปในบทความต่อไป

สรุป

หมู่บ้านชาวประมงในเขตเทศบาลดังกล่าวมาแล้วนั้น สภาพทางภูมิศาสตร์ได้บังคับ
ให้กลุ่มชนค้าเงินกิจการทางด้านการประมงซึ่งทำกันมา เป็นเวลานานแล้ว จากลักษณะที่ตั้ง กล่าว
คืออยู่บริเวณที่เป็นอ่าว ชายฝั่งทางด้านการประมงก็ทำกันได้โดยสะดวก ในขณะที่เกี่ยวกับชาว-
ประมงก็ได้รับการศึกษาอย่างที่ดีซึ่งจะเห็นได้จากกรมสถานศึกษาอยู่มากในเขตเทศบาล ซึ่ง
ชาวประมงก็ให้ความไว้วางใจและส่งลูกหลานให้ได้รับการอบรมเรียนรู้เพื่อความก้าวหน้าต่อไปอีก
ถึงแม้จะไม่ได้มาค้าเงินอาชีพทางด้านการประมงก็ตาม ส่วนผู้ที่ได้เรียนมีความรู้และได้เรียนต่อ
ทางด้านอื่นเกี่ยวกับอาชีพของบรรพบุรุษก็สามารถนำเอาวิชาที่ได้อบรมก็มีจำนวนไม่น้อยที่ออกหลาน
ของชาวประมงไปศึกษาเล่าเรียนไปตั้งถิ่นฐานหาวิทยาลัย จึงนับว่าชาวประมงได้ประโยชน์ทางการ
ที่มิได้สถานศึกษาอันพอเพียงภายในเขตเทศบาลดังกล่าว ทางด้านการศึกษาสาธารณสุขต่าง ๆ รวม
กัน โดยเฉพาะในเขตชุมชนประมงก็คือ วัดต่าง ๆ ในเขตเทศบาลที่ใกล้กับหมู่บ้านประมง ซึ่ง
สถานที่ดังกล่าวนี้เองมีส่วนช่วยให้เกิดการรวมกลุ่มกันได้ โรงพยาบาลในจังหวัดก็ทำให้ชาวประ-
มงมีความอบอุ่นใจและได้รับการรักษาที่ดีซึ่งอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านเท่าใดนัก และการประกอบอาชีพ
ของชาวประมงในเขตเทศบาลดังกล่าวมาแล้วนอกจากทางด้านการประมงก็มีที่ท่าโรงงานทำน้ำปลา
ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับท่าการประมงโดยตรง สถานที่สำคัญที่เกิดขึ้นเพื่อความสะดวก
ในทางประมงอีก นั่นก็คือแพปลาซึ่งมีจำนวนพอเพียงกับความต้องการโดยที่ทางรัฐบาลไม่จำเป็นต้อง
ยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือเลย

มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพมหานคร

โครงสร้างทางสังคมของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองระยอง

โครงสร้างทางสังคมของชาวประมงในเขตเทศบาลเมืองระยองนั้นจะเห็นได้จากการ
ดูความสัมพันธ์กันในระบบครอบครัว ซึ่งย่อมจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับโครงสร้างของสังคม
อย่างแน่นอน ชุมชนชาวประมงที่อยู่อาศัยกันในเขตเทศบาลเมืองระยองนั้นลักษณะครอบครัวก็มีทั้ง
ที่เป็นครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) อันหมายถึงครอบครัวที่ประกอบด้วยสมาชิก
ตั้งแต่สองชั่วอายุคน สมาชิกภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เช่น สามี ภรรยา
และบุตร ส่วนครอบครัวอีกลักษณะหนึ่งซึ่งมีจำนวนมากกว่ครอบครัวเดี่ยวก็คือ ครอบครัวขยาย
(extended family) อันประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวหลาย ๆ ครอบครัวมาอยู่รวมกัน
สมาชิกมีตั้งแต่ ๓ คือ มี พ่อ แม่ ลูกชาย ลูกสะใภ้ หลาน ฯลฯ เป็นต้น

ชุมชนชาวประมงในเขตเทศบาลเมืองระยองนั้น สามีหรือสมาชิกทางด้านการ
ประมงเป็นหลัก ดังนั้นการที่กลุ่มญาติจะอยู่ในบริเวณใด ก็ขึ้นอยู่กับนิยมเป็นเรื่องธรรมดา
เพราะการประมงนั้นจำต้องอาศัยแรงคนมาก ในกรณีที่ทำงานทางด้านการประมง ดังนั้นลักษณะ
ครอบครัวที่กล่าวไว้ว่า เป็นครอบครัวขยายนั้นก็เพื่อจะไว้ซึ่งแรงงานโดยจากกรแต่งงานแล้วเข้ามา
ช่วยเหลือกันทั้งด้านการประกอบอาชีพ ทำให้การประกอบอาชีพดำเนินไปด้วยดี เพราะแต่ละคน
ที่ชายก็ย่อมมีความรักสามัคคี และซื่อสัตย์สุจริตดี

แต่อย่างไรก็ตามครอบครัวที่เป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีสมาชิกทางด้านการประมงนั้นก็ทำได้
โดยกรจ้างแรงงานจากคนในท้องถิ่นที่เดียวกัน หรือพวกที่อพยพมาจากถิ่นอื่น ซึ่งก็จากรักดำเนินไป
ด้วยดีเช่นกัน หากแต่ยังขาดความไว้วางใจเท่าที่ควร ดังนั้นส่วนนี้ดูเหมือนว่าจะว่าจ้างผู้ที่สนิทและ
ไว้วางใจได้ให้ดำเนินการเสียเอง ส่วนลูกจ้างก็ไม่เป็นปัญหา

การแต่งงาน

การแต่งงานของชาวประมงในเขตเทศบาลเมืองระยองนั้นไม่มีกฎหมายในการเลือกคู่
ครอง จะเลือกบุคคลภายในกลุ่มเดียวกันหรือบุคคลที่อยู่นอกกลุ่มก็ได้ไม่มีข้อห้าม เพราะว่าปัจจุบัน

ได้มีกรรพติดต่อกับบุคคลภายนอกกลุ่ม หรือแม่แต่คนใกล้ อันจะนำซึ่งความรัก จนถึงขั้นแต่งงานกันที่ที่สุด แต่ถึงแม้ว่าจะไม่กฎข้อห้ามนี้ การแต่งงานภายนอกกลุ่มก็ตาม แต่ก็ปรากฏว่าการแต่งงานภายในกลุ่มของพวกชาวประมงด้วยกันก็มีจำนวนมากกว่า การแต่งงานภายนอกกลุ่ม การแต่งงานจะมีขึ้นก็ต่อเมื่อทั้งชายและหญิง เกิดชอบพอกัน พ่อแม่แต่ละฝ่ายเห็นว่าทั้งคู่เป็นคนที่มีความเพียรขยันขันแข็ง พ่อที่จะอยู่ร่วมกันท่ามกลางกินได้และยืนยาว ก็จะต้องจัดให้มีพิธีการแต่งงานขึ้น โดยที่พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชายไปสู่ขอพ่อแม่ของฝ่ายหญิง ตกลงเรื่องราคาสินสอดทองหมั้นให้เป็นที่เรียบร้อย แล้วกำหนดวันที่จะทำพิธีแต่งงานโดยอาศัยการฤกษ์ฤกษ์จากเจ้าอาวาสตามวัดจะเป็นวัดใดก็ได้ ส่วนการแต่งงานที่จะเกิดขึ้นอีกอย่างหนึ่งก็คือพวกลูกเรือประมงกับหญิงสาวชาวบ้าน สถานที่ที่ทำการเกิดมีกรรพปะกันเสมอ ๆ ก็เห็นจะได้แก่บริเวณแพปลา ซึ่งทำให้เกิดมีกรรพออกพอใจซึ่งกันและกันจนถึงขนาดมีกรรพตกแต่งงานกันอย่างออกหน้าออกตากันก็นับว่าหลายคู่ การแต่งงานนั้นจะจัดที่บ้านของฝ่ายใดก็ได้ก็ตามแต่จะสะดวกและเหมาะสม หลังจากแต่งงานแล้วทั้งคู่จะพากันไปจดทะเบียนสมรสกันที่อำเภอเมืองระยองซึ่งอยู่ไม่ห่างจากหมู่บ้านเท่าใดนัก ตั้งอยู่ในบริเวณตำบลท่าบระจก และปรากฏว่าคู่สมรสในเมื่อก่อนนั้นเป็นสมรสกัน เพราะใช้รับความสะดวกจากอำเภอ และเพื่อเป็นหลักประกันว่าทั้งสองจะอยู่กันโดยมีหลักฐานถูกต้องทั้งคู่ และในหมู่บ้านชาวประมงในเขตเทศบาลเมืองระยองนั้นมักจะไม่ค่อยมีกรรพติดต่อกันมากนัก ดังนั้นการหย่าร้างจึงมักจะไม่ค่อยเกิดขึ้นบ่อยนัก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชาสังคมวิทยา

การเลือกที่อยู่อาศัย

การเลือกที่อยู่อาศัยภายหลังการแต่งงานแล้วนั้น ภายในหมู่บ้านชาวประมงนั้น ไม่มีข้อห้ามหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ที่จะบังคับว่า เมื่อแต่งงานแล้วจะต้องเลือกที่อยู่อาศัยกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสมอไป ดังนั้นการเลือกที่อยู่อาศัยของชาวประมงในเขตเทศบาลภายหลังการแต่งงานแล้วจึงปรากฏว่ามีอยู่ทุกแบบมกน้อยเท่านั้น คือ เมื่อแต่งงานแล้วเลือกที่อยู่อาศัยทางฝ่ายชาย (patrilocal) ก็มี การเลือกที่อยู่อาศัยทางฝ่ายหญิง (matrilocal) ก็มีและการย้ายที่โดยเลือกที่อยู่ใหม่ (neolocal) ก็มีเช่นกัน การเลือกที่อยู่อาศัยนั้นส่วนนี้หญิงแล้วฝ่ายชายมักจะย้ายเข้ามาอยู่ร่วมกับฝ่ายหญิง

1/01
2518
018

การเลือกที่อยู่อาศัยของชาวประมงส่วนใหญ่แล้ว นอกจากจะย้ายมาอยู่กับทาง
ฝ่ายหญิงแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีกรเลือกที่อยู่อาศัยโดยอาศัยพิจารณาทางงานเศรษฐกิจเป็นหลัก
กล่าวคือ เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมีอาชีพทางกรประมงเป็นกิจการวิ
กฤตก็มักจะมีการเลือกที่อยู่อาศัยกับฝ่ายนั้น กรย้ายเข้าไปอยู่ด้วยกันนั้นมิใช่จะถาวรเสมอไปเพราะ
ถ้าหากมีสมาชิกในครอบครัวมาก กรย้ายเข้าไปอยู่ด้วยกันนั้นก็จะเป็นการชั่วคราว หลังจาก
ทำงานและไต่ปั่นส่วนผลกำไรแล้ว และมีทุนพอที่จะค่าเงินกิจการเองได้ก็จะย้ายไปค่าเงินกิจการ
ใหม่ทันทีโดยอาจจะไต่ปั่นในกรตั้งตัวเป็นจำนวนเงินสักก้อน หรืออาจจะเป็นอุปกรณ์กรหา-
ปลา เช่น เรือหาปลา เป็นต้น หรือถ้าในกรณีที่สมาชิกในครอบครัวมีไม่มาก กรย้ายเข้า
ไปอยู่รวมกันนั้นก็จะเป็นกรถาวร คือ หมายถึงค่าเงินกรใหม่ที่ซื้อมาแล้วก็ได้เช่นกัน

ระบบกรสืบมรดกของชาวประมงในเขตเทศบาลเมืองระยองนั้นมักจะแบ่งชั้นกัน
ด้วย คือความยุติธรรมเป็นหลัก กล่าวคือ ลูกคนไหนที่มีอาชีพหรือแยกไปตั้งตัวได้แล้วนั้นก็มักจะไ
ด้รับส่วนมรดกน้อยหรืออาจจะไม่ได้เลย เพราะได้เคยให้มาแล้วจากกรประกอบอาชีพโดยไ
ด้เป็นเงินทุน ส่วนลูกคนที่อยู่กรตั้งตัวและดูแลเขาไ้ส่วนนั้นย่อมจะไ
ด้รับมรดกอันจะค่าเงินกิจการประมง
ต่อไป ถ้าเป็นลูกสาวคนสุดท้ายที่ยังไม่ได้แต่งงานนั้นก็มักจะไ
ด้รับมรดกมากเพราะคงดูแลพ่อกับแม่
ยามชรา เป็นต้น

จะเห็นว่าระบบแต่งงาน ระบบเลือกที่อยู่อาศัย หรือแม้แต่กรสืบมรดกนั้นมิใช่
บ้านชาวประมงในเขตเทศบาลเมืองระยองนั้นมิได้มีที่เห็นว่าจะถือหรือให้ความสำคัญกับฝ่ายหนึ่ง
ฝ่ายใดโดยเฉพาะ เพราะส่วนใหญ่แล้วก็จะมีความสำคัญเท่าเทียมกันทั้งสองฝ่าย และยังมี
ความช่วยเหลือกันเป็นอย่างดีมีอะไรก็ร่วมกันทำและผลที่ไ
ด้รับก็ร่วมกัน

กรแบ่งงานกันภายในกลุ่ม

หัวหน้าครอบครัวของกลุ่มชาวประมงนั้นหมู่บ้านนั้นถือว่าฝ่ายชายเป็นหัวหน้าครอบครัว
มีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว เพราะว่าอาชีพที่ทำงานอาชีพประมงซึ่งฝ่ายชายมีหน้าที่ประกอบอาชีพ
เพียงผู้เดียว หญิงไม่สามารถประกอบอาชีพไต่ปั่นนอกจากจะทำงานตามแพปลาหรือทำบัญชีต่าง ๆ
เกี่ยวกับกรประมงเท่านั้น ถ้าครอบครัวที่มีเรือประมงเองฝ่ายชายก็ออกควบคุมเรือเอง ส่วนภรรยา

ก็ทำหน้าที่ดูแลลูก ๆ รวมทั้งพ่อแม่ที่ชราและทำหน้าที่เกี่ยวกับกิจการที่แพปลา ส่วนครอบครัวที่ไม่มีเรือประมงเป็นของตัวเอง ฝ่ายชายก็จะต้องไปประกอบอาชีพทางกบฏประมง ส่วนภรรยาดูแลลูก ๆ และมีหน้าที่หุงหาอาหารเป็นแม่บ้านที่คอยดูแลรักษาของสามี หรือไม่ว่าเมื่อมีเวลาว่างก็ช่วยหาเงินมาจุนเจือครอบครัวอีกทางโดยการไปรับจ้างตามแพปลาหรือ ชายของตามตลาด หรือไม้ก็เปิดร้านขายของเด็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อแบ่งเบาภาระภายในครอบครัวได้อีกทางด้วย ส่วนลูกหลานก็ได้รับการเอาใจใส่ดูแลและให้เรียนหนังสือ และถ้าเรียนดีพ่อแม่จะส่งให้เรียนต่อไป ซึ่งมียู่เป็นจำนวนไม่น้อยที่ลูกหลานได้เรียนถึงชั้นมหาวิทยาลัย ส่วนลูกที่เรียนไม่ค่อยจะดีก็มักจะให้เรียนพอมีความรู้ทางกานานออกเขียนได้แล้วก็ให้มาช่วยทำงานที่บ้านโดยเฉพาะกิจการทางคานประมง เป็นต้น

ความสัมพันธ์ทางสังคมของหมู่บ้าน

ความสัมพันธ์กันอีกสถานะหนึ่งก็คือความสัมพันธ์กันในระดับสังคม ซึ่งนอกเหนือจากความสัมพันธ์กันในระดับครอบครัวซึ่งได้กล่าวมาแล้ว ความสัมพันธ์ของกลุ่มชาวประมงนี้ในเขตเทศบาลเมืองระยองนั้นก็อันเนื่องมาจากกิจกรรมร่วมกันหลาย ๆ ครอบครัวภายในกลุ่มเดียวกันและมีความสัมพันธ์กันกระทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อจุดประสงค์อันเดียวกัน เช่น หมู่บ้านชาวประมงนั้นเมื่อครั้งสมาคมประมงขึ้นเพื่อจะทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ร่วมกัน ระหว่างพวกที่ทำอาชีพประมงด้วยกัน ซึ่งสมาคมประมงนั้นยังเป็นสถานที่รวมกันพบปะสังสรรค์กันระหว่างชาวประมงด้วยกันอีกด้วย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ของกลุ่มชาวประมงนี้มีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี สามัคคีกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกัน ทนทานและบทบาทของสมาคมประมงนั้นจะกล่าวถึงในบทต่อไปโดยละเอียด ส่วนความสัมพันธ์อื่น ๆ ซึ่งก็ได้แก่ความสัมพันธ์ทางคานการเข้าหุ้น รวมมือกันทำกิจการประมงหรือเข้าหุ้นกันทำธุรกิจแพปลา ซึ่งจากความสัมพันธ์คานนี้จะทำให้เกิดความสัมพันธ์กันในกลุ่มชาวประมงเป็นอันดีเช่นกัน

การแบ่งชั้นนั้นแน่นอนไม่ว่าสังคมใดก็ตามก็ย่อมมีการแบ่งชั้นคนรวยคนจนลูกจ้างนายจ้าง ในกลุ่มชาวประมงนั้นก็เช่นกัน มีการแบ่งชั้นเป็นคนรวยคนจน นายจ้าง ลูกจ้าง เป็นต้น หากแต่การแบ่งชั้นนั้นมิได้เป็นสิ่งที่จะนำมาซึ่งความแตกความสามัคคีกันไม่ เพราะความสัมพันธ์

กันภายในกลุ่มชาวประมงนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นนอน เพราะว่าอาชีพหรือธุรกิจอันเกี่ยวกับ การประมงนั้นทุกคนภายในสังคมต้องอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกันเป็นอันดี การดำเนินงานจึงจะสำเร็จ ได้ด้วยดี เพราะฉะนั้น นายจ้างก็ต้องอาศัยลูกจ้าง ในทำนองตรงข้ามลูกจ้างก็ต้องอาศัยนายจ้าง เช่นกัน ดังนั้นคนรวยคนจนก็สามารถเข้าถึงกันได้โดยไม่มีกีดกันหรือตัวกั้นจะเห็นได้จากกรรพูกษาหรือ การสมาคมกันระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ดังกล่าวมานั้นถึงแม้จะช่วยให้เห็นว่าแต่ละคนมีความสามัคคีกันดีก็ตาม ก็ย่อมจะต้องมีกีดกันเพราะเบาะแสกันบ้างแต่ก็ไม่มาก และไม่ทำให้เกิดความแตกแยกกัน มีกีดกันปรามกั้นก็เนื่องมาจากภูมิฮาดูหรือภูมิต้อง ทำให้เลือก รากันได้

ความสัมพันธ์กันอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความสัมพันธ์กันทางคานการพบปะเจอะเจอกัน เช่นในกลุ่มหมู่หญิง จากกรรพูกษาที่จะต้องมาขายตลาดเวลาเดียวกัน การพูกษากัน ทักทายกัน ก็ ทำให้มีความสัมพันธ์กันเป็นอันดี หรือเมื่อมีเวลาว่างจากกรรงานพา ภารกิจประจำวันก็มักจะมา เยี่ยม เยียนพูกษากันเพื่อเป็นกรรพา เวลา จากความสัมพันธ์นี้ ในทำนองดังกล่าวนี้มันทำให้เกิดความรัก ครักกันเป็นอันดี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

จะเห็นได้จากความสัมพันธ์นี้ กลุ่มสังคมดังกล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ ก็เป็นกรรพา จะช่วยให้เห็นว่ากลุ่มชาวประมงนั้นมีความสัมพันธ์กันเป็นอันดีและมีกรรเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันช่วยเหลือจุนเจือ แลกเปลี่ยนความต้องการกรรซึ่งกันและกัน จากความสามัคคีกันเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกันนี้เองที่ทำให้กลุ่มชาวประมงมีความคิดว่า เป็นพวกเดียวกันและพยายามก้าวร่งไวซึ่งอาชีพที่ตนเองได้ ประกอบกันมา เป็นระยะเวลาหลายร้อยปี

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนเขตเทศบาลเมืองระยอง

การทำมาหากินของชาวประมงในเขตเทศบาลเมือง ส่วนใหญ่ ๆ แล้วพอจะแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทคือ ประเภททำเป็นอุตสาหกรรม (money economy) และประเภททำเพื่อหาเลี้ยงชีพ (subsistence economy)

การทำมาหากินประเภททำเป็นอุตสาหกรรม ในที่นี้หมายความถึงการทำมาหากินที่ประกอบอาชีพเพื่อหวังทำพวงก้านกร รักษายและหวังผลกำไร แต่เพียงอย่างเดียวและที่กล่าวถึงว่าเป็นการทำมาหากินประเภททำเป็นอุตสาหกรรมนั้นก็หมายถึง เช่นเดียวกันดังกล่าว ซึ่งการประกอบอาชีพพวงก้านนั้นมักจะทำกันอย่างเป็นลำเป็นสัน มีธุรกิจจึกกร ใหญ่โต ส่วนประเภทของอาชีพที่ทำเพื่อหาเลี้ยงชีพนั้นก็หมายถึงการประกอบอาชีพพวงก้านประมงเช่นกัน แต่หมายถึงว่าการประกอบอาชีพพวงก้านกร รักษาย เช่นกันกับพวงก้านที่เหลือจากการเอาไปเลี้ยงชีพแล้วไม่เอามาขายนั้นการประกอบอาชีพประเภทนี้จริง เป็นกิจการที่ไม่ค่อยจะใหญ่โตและกิจการที่ไม่ได้หวังผลกำไร เหมือนการประกอบอาชีพประเภททำเป็นอุตสาหกรรม

การประกอบอาชีพพวงก้านอุตสาหกรรมที่โลกกล่าวแล้วนั้น หมายถึงการประมง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วชาวประมงในเขตเทศบาลเมืองระยองนั้นทำกันเป็นแบบอุตสาหกรรมเพื่อการค้ามากกว่าประเภทหาเลี้ยงชีพธรรมดา กล่าวคือ การประมงที่ทำเป็นอุตสาหกรรมนั้นอยู่ราว ๆ ๒๐ % ส่วนประเภททำเพื่อหาเลี้ยงชีพนั้นมีประมาณ ๘๐ % ทั้งนี้ส่วนใหญ่อันเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจที่พูดถึงนี้นั้นจึงเน้นหนักไปทางประเภททำเป็นอุตสาหกรรมเสียเป็นส่วนใหญ่

การประมงที่ทำเป็นอุตสาหกรรมนั้นส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นครอบครัวที่มีฐานะดี หรือบ้านกลางที่มีก รรมา รวมกันประกอบธุรกิจพวงก้านกร ประมง เพราะว่าการที่จะทำอุตสาหกรรมพวงก้านกร ประมงได้มี ีแค่เพียงแค่วรรณชาติหรือภูมิประเทศอันอำนวยแต่เพียงอย่างเดียว สิ่งที่จำเป็นนั้นการที่จะประกอบธุรกิจพวงก้านกร ประมงก็ยังคงต้องมีอีกมาก เช่นพวงก้านเครื่องมือเป็นต้น และเครื่องมืออันจำต้องมีประสิทธิภาพอย่างก็ด้วยเพื่อจะได้มีปริมาณการจับพอที่จะทำเป็นอุตสาหกรรม

สิ่งที่ต้องเกี่ยวข้องกับอาชีพประมง

ก. เครื่องมือประมง

เครื่องมือในการประมงนั้นแบ่งเป็นเครื่องมือหลักและเครื่องมือรองซึ่งเครื่องมือหลักนั้นก็พิจารณาถึงขนาด ความนิยมในการใช้และประสิทธิภาพในการใช้ ส่วนเครื่องมือรองนั้นก็ย่อมจะมีความสำคัญน้อยลงมา แต่ก็มีความจำเป็นต่อชาวประมงเช่นกัน

เครื่องมือหลัก

อวนลาก

อวนดำ (อวนเด)

อวนซั้ง

เครื่องมือรอง

เบ็ดชนิดต่าง ๆ

อวนคิก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

อวนลาก (trawl net) (๑)

อวนลากในปัจจุบันทำด้วยไนลอน ถักเป็นตาข่ายรูปกรวยสี่เหลี่ยมขนานเป็ยกปูเยื่อมด้วยลวด ลักษณะเป็นเครื่องมือประเภทอวน ซึ่งมักจะมีปีกทั้งสองข้าง มีส่วนประกอบติดอยู่ตรงปีกทั้งสองเรียกว่าแผ่นตะเข้ (otter board) ที่ตรงปลายอวนจะทำเป็นรูปกระเปาะ เพื่อให้ปลาได้เข้าไปรวมกันอยู่ในถุงตอนปลายนั้น ทั้งหมดสะดวกแก่การจับที่เร็ว ตรงปากอวนส่วนบนนั้นประกอบด้วยลูกกะสง ซึ่งคล้ายหุ่นลอยน้ำได้

การใช้อวนลากนั้นมักจำเป็นต้องมีเรือที่จะใช้ ซึ่งการลากอวนตามขนาดของอวนดำมีขนาดใหญ่มาก เรือที่มีแรงม้าสูง เพื่อให้เหมาะสมกัน ที่หมู่บ้านชาวประมงในเขตเทศบาลเมืองระยอง

(๑) ศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือทางด้านการประมงนี้ได้ค้นมาจากหนังสือของกรมการประมง อันเกี่ยวกับเครื่องมือทางด้านการประมงน้ำเค็ม

นั้นจะมีข้อวนลากมากกว่าเครื่องมือทุกชนิด การใช้เรือยนต์ลากนั้น มีทั้งที่มีขนาดเล็กและขนาดใหญ่ พอจะแบ่งออกได้คือ

เรือขนาด ๒๒๕ แรงม้า ซึ่งจัดว่าเป็นเรือที่มีขนาดเล็กที่สุดที่นิยมกันชาวประมงขนาดกว้างประมาณ ๔ วาเศษ ยาวประมาณ ๘ วา ๓ ศอก เรือขนาดนี้ใช้เวลาออกจับปลาจากเรือได้ทั้งหมด ๒๐ - ๒๒ คน ราคของเรือขนาดนี้ไม่รวมค่าอุปกรณ์ คิดเฉพาะตัวเรือและเครื่อง ราคประมาณ ๔๔๘,๒๐๐ บาท ส่วนเรืออวนที่มีขนาดเล็กกรองลงมากเป็นเรือที่มี ๒๒ - ๑๕๕ แรงม้า ยาวประมาณ ๘ วา ๓ ศอก ๔ วา ๓ ศอก ใช้ลูกเรือประมาณ ๑๓ - ๑๔ คน ราคของเรือและเครื่องยนต์ประมาณ ๑๖,๓๐๐ - ๓๓๐,๒๐๐ บาท (อุปกรณ์ต่างหาก) เรืออวนลากทั้งสามขนาดนี้ มีเครื่องปั่นไฟใช้เองภายในเรือ

วิธีการจับปลาของเรืออวนลากนั้น บางทีก็ใช้เรือลากคู่โดยเรือแต่ละลำวิ่งขนานกันไปโดยลากหูกปากอวนแต่ละข้าง เวลาจะออกไปนั้นไม่จำกัดเวลาว่าจะต้องออกเวลาใดเวลาหนึ่ง เมื่อเรือออกไปไกลจากฝั่งและโตกงตั้งห่างอวนแล้วเรือก็จะลากอวนไปตลอดระยะเวลา ที่ได้ปลามากพอที่จะนำขึ้นมาได้ จึงหยุดเป็นเรือเดี่ยวหนึ่ง แล้วก็ทำการลากอวนต่อ ๆ ไปอีกจนกว่าเรือจะมีปลาพอที่จะวิ่งกลับมาก เขาปลามาขึ้นที่แพลา ระยะเวลาในการจับปลาของเรืออวนลากนั้นไม่แน่นอน เพราะปรากฏว่าเรือออกไปเป็นระยะเวลาเป็นอาทิตย์ก็มี หรือบางทีเมื่อได้ปลาแล้วแต่กลับเขาปลาไปขึ้นที่แพลาก็มี ขึ้นที่แพลาในเขตเทศบาลเมืองระยองก็มี เช่น นำปลาไปขึ้นที่แพลาทางจังหวัดภาคใต้ก็มี นั่นแล้วแต่ความสะดวก ซึ่งหมายถึงไม่ต้องย้อนกลับมาขึ้นที่แพลาที่ตำบลท่าประคูลังอาจจะทำให้ปลาเสียคุณภาพ ไม่ค่อยคุ้ม

อวนดำ (อวนเล) หรืออวนลอม (siamese purse seine)

อวนดำลักษณะอวนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ ๔ - ๒๔ เมตร ยาวประมาณ ๑๖๐ - ๓๐๐ เมตร นำมาต่อกันเป็นเส้นยาว ๆ ใจกลางของอวนมีหัวงวน

(๒) ขนาดของเรือที่จะต้องมีพิเศษเป็นศอก นั้นชาวประมงถือกันว่า ถ้าเรือมีขนาดความกว้างเป็นพิเศษแล้วจะทำให้จับปลาได้มากทุกครั้ง

และมีเชือกสายพาน (purse line) สอดไว้ห่างกัน เพื่อทำการชักปิคอวนทาง
 ตอนล่าง แล้วสาวขึ้นมา ส่วนคอนบนของอวนมีลูกกะติง (floats) ลอยอยู่เหนือน้ำ เรือที่
 ใช้นัก รลอยอวนคำนับนี้แล้วแต่จะชักเรือขนาดไหน ส่วนมากก็ไม่นิยมชักเรือขนาดเล็กมากนัก
 ขนาดเรือที่ชักก็ชักเรือขนาดเครื่องยนต์ ๒๒ - ๑๕๕ แรงม้า ลูกเรือก็ชักประมาณ ๑๘ - ๒๒ คน
 เรือที่ใช้นัก รลอยอวนคำนับนี้หมอบประมงนิยมชักเรือดำเคียว

วิธีการของการจับปลาด้วยอวนคำนับ กล่าวคือ เรือเมื่อถึงบริเวณที่มีปลาคูม โดย
 การสังเกตและการดำลงไปดูของลูกเรือ เมื่อเห็นว่าปลาคูมแน่น เรือก็จะลอยล้าอยู่ ลูกเรือ
 ก็จะช่วยกันโรยอวนลงทะเล โดยที่เรือจะหันข้างกับที่ไมลอยอวนให้ลมเพราะจะทำให้คลื่น
 พัดมา เมื่อโรยอวนแล้วก็เดินเรือทิ้งออกไปแล้วย้อนกลับมาที่เดิมเป็นรูปวงกลม เมื่อกลับมาที่
 ปลาคูมเต็มแล้วก็ให้ลูกเรือลากสายพาน คล้ายรูปคิกดุงทำให้เกิดเป็นถุงที่กั้นปลาที่อยู่ภายใน
 ออกไม่ได้ คอไปก็ชักลอกและเครื่องช้อนแรงลากขึ้นเรือ นำปลาที่ได้ใส่ห้องเย็น แล้วก็ทำการ
 ลงอวนใหม่ เมื่อไปลากตามท้องถ้ำแล้วก็นำเรือกลับ ส่วนนี้หมอบแล้วเรืออวนคำนับก็จะออกใน
 เวลาตอนบ่าย แล้วกลับมาในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น ปลาคูมจับได้ส่วนใหญ่ก็ได้แก่ปลาแดง ปลาดัง
 ปลาคั่วเล็ก ๆ และสัตว์น้ำอื่น ๆ บาง เช่น พวงกุง ปลา

อวนซั้ง (bush pile net)

เป็นเครื่องมืออวนขนาดใหญ่ มีลักษณะคล้ายบั้งก็ กว้างประมาณ ๑๐ เมตร ยาวถึง
 กันยาวประมาณ ๓.๕๐ - ๔ เมตร ที่ปากอวนมีสายชักตรึงอวนทั้งสองข้างผูกดินขนาดหนักก้อน
 ละ ๑๐ กิโลกรัม ช่างละ ๑ ก้อน เรือที่ชักก็เหมาะกับอวนจะขนาดเท่าใดก็ได้ เพราะบาง
 ที่เรือที่ขยับอาจจะเปลี่ยนเครื่องมือ อวนที่จะใช้ก็ใช้ตามความพอใจของเจ้าของเรือว่าจะใช้
 อวนประเภทไหน

วิธีการจับปลาของอวนซั้งนี้ กล่าวคือ เรือจะแล่นออกไปยังบริเวณที่ได้เขาซั้ง (๓)

(๓) ซั้งเป็นเครื่องมือที่ชลอปปลาในทะเลให้มากมอม ซึ่งประกอบด้วยไม้ไผ่ยาว ๆ มีทง
 มะพร้าวผูกติดกับไม้ไผ่โดยมัดไว้เป็นเบาะ ๆ ที่โคนไม้ไผ่จะดวงไว้ควยดินก้อนใหญ่ ๆ กัน
 ลอยไปหอน ตอนบวมมีทงและขงปักอยู่ ซึ่งแต่ละคนมียาวประมาณ ๘ - ๑๐ เมตร

ทิ้งไว้ซึ่งซึ่งของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกันโดยมีขึงกับอยู่เป็นสัญญาณลักษณะ เมื่อเรือไปถึงบริเวณดังกล่าว เรือก็จะจอดลอยลำอยู่ ลูกเรือก็ช่วยกันมั้งอวนลงไปในน้ำแล้วก็ทำการรอกเอาปลาที่มากคมซึ่งเล่น อยู่ขึ้นมา ปลาที่โตส่วนี้ใหญ่ก็ได้แก่ปลาทั้งเหลือง ปลาจะละเม็ด ปลาหูแตก ฯลฯ เป็นต้น เมื่อกรรจับปลาเป็นที่พอใจแล้วก็นำเรือกลับเอาปลามาขึ้นที่แพปลา ส่วนนี้ก็ยังไมพอกจับตามซึ่ง ที่ทิ้งไว้จนกว่าจะพอแล้วจึงนำเรือกลับเข้าฝั่ง

เครื่องมือรอก

เบ็ดลาก (trolling)

เป็นเบ็ดที่ประกอบด้วยสายยาว ๆ ถูกติดกับเสาข้าง ๆ เรือทั้งสองข้างประมาณ ๒ - ๕ สายเกี่ยวเหยื่อพร้อมกันปล่อยให้ลงไปตามเรือกำลังวิ่ง เรือจะวิ่งไปเรื่อย ๆ เมื่อปลาติดเบ็ดแล้วก็นำมาปลดแล้วเกี่ยวเหยื่ออีก เรือที่ขึงเป็นเรือขนาดเล็ก ส่วนใหญ่ไม่มีเก๋ง (ห้อง ภายใต้อวน) มักจะมีแค่หลังคาคลุมเครื่องและคนขับเท่านั้น มิได้ทำเป็นห้อง ๆ และเรือประเภทนี้มักจะไม่มีเครื่องปั่นไฟไว้เพียงแต่ใช้ตะเกียงเจ้าพายุเท่านั้น ลูกเรือก็มีประมาณ ๕ - ๘ คน

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนอนุรักษ์สัตว์

เบ็ดราวปลากะเบน (long line) หรือเบ็ดไว

เป็นเครื่องมือเบ็ดอีกประเภทหนึ่ง นิยมใช้กันหมู่ชาวประมง เบ็ดจะมีอยู่ด้วยกันจำนวนมาก ตัวเบ็ดจะมีความคม เบ็ดจะถูกผูกติดกับสายยาว ๆ มีทุ่นลอยอยู่ ส่วนสายเบ็ดและตัวเบ็ดนั้นอยู่เกือบถึงพื้นทะเลหรือตะกอนอยู่ ส่วนมากเบ็ดประเภทนี้มักจะเป็นเบ็ดน้ำลึก เมื่อปลาที่ว่ายหากินตามพื้นเข้ามาเกี่ยวกับเบ็ดก็จะคันและทำให้ไปติดกับเบ็ดตัวอื่น ๆ อีก ส่วนมากจะไ้แก่ปลากะลาม ปลากะเบน เรือที่ขึงเรือขนาดเล็กเช่นเดียวกับเรือเบ็ดลาก

อวนถัก (enciecling bill net)

เป็นอวนขนาดเล็กยาวประมาณ ๑๒๐ - ๑๖๐ เมตร ความกว้างของอวนประมาณ ๘ เมตร ขนาดตาของอวนก็มีขนาดเล็ก เรือที่ขึงเป็นเรือที่มีขนาดเล็กไม่มีเก๋ง แรงมากก็ไม่มาก เพราะว่าอวนประเภทนี้ชอบเช็ดของกรรจับปลาที่อยู่มุมชายฝั่งเท่านั้น เพราะเป็น

อวนขนาดเล็ก และมีความลึกไม่เกิน ๔ เมตรเท่านั้น อวนเรือมีประมาณ ๔ - ๑๒ คน ปลาที่จับได้ก็เป็นปลาตามชายฝั่ง เช่น ปลาโมง ปลากะตัก ปลากะบอก กุ้ง ปู และปลาเล็กอื่น ๆ อีก เรืออวนคันทันั้นระยะการออกจับปลาก็เท่ากันเป็นระยะเวลาไม่แน่นอนเพราะเรือไม่มีสะเบียงพอ ดังนั้นจึงมีระยะของการจับปลาสั้นประมาณ ๑ - ๒ วัน และต้องรีบทำปลาสดขึ้นที่แผงปลา ก่อนที่ปลาจะเน่าเสียก่อน

๕. พิธีกรรมในการออกหาปลา และกฎข้อห้ามต่าง ๆ ภายในเรือ

ชาวประมงเหล่านี้ปัจจุบันยังมีความเชื่อในเรื่องโชคลาง ไสยศาสตร์อยู่ ดังนั้นเวลาที่จะทำการออกจับปลา ก็จำเป็นจะต้องมีการประกอบพิธี เช่น สรงน้ำเพชฌัญญู ทำกิน เพื่อโชคลี และกลับมากด้วยความปลอดภัย เมื่อสอบถามเจ้าของเรือประมงผู้หนึ่งก็ปรากฏว่า ปัจจุบันการออกจับปลาแต่ละครั้งนั้นก็มักจะไม่มีพิธีอะไรมากนัก ส่วนใหญ่มักจะจุดประทัด เวลาที่เรือจะออกอวนบริเวณปากคลองคูระเด เพื่อพิธีกรรมที่ทำกันอย่างมีระเบียบและมีการบูชากันเช่นปัจจุบันนี้ทำกันโดยเฉพาะกับเรือที่ออกจับปลา เป็นครั้งแรก พิธีที่ทำการ นำเอาเครื่องเซ่นเครื่องบูชาอันได้แก่ ขूपเหียน ไก่ต้ม ขนม ผลไม้ เช่น กลวย ส้ม และบางทีก็มีไข่ต้มด้วย นำเอาเครื่องพิธีเหล่านี้ไปวางไว้บริเวณหัวเรือถือว่า เป็นที่อาศัยของแม่ย่านางประจำเรือ มีการจุดขूपเหียน กลวยขอพรต่าง ๆ เพื่อให้มีโชคลีศรีสวัสดิ์ ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง หลังจากนั้นก็นำเรือแล่นออกบริเวณปากคลอง จุดประทัด แล้วนำเครื่องเซ่นไปไว้ที่ศาลเจ้าเล็ก ๆ บริเวณแหลมที่ตำบลปากน้ำ เป็นอันเสร็จพิธีในการออกเรือ

กฎข้อห้าม (taboo) ภายในเรือ กล่าวคือ เรือทุกลำถือกันว่าหัวเรือจะต้องมีแม่ย่านางประจำอยู่ ดังนั้นการที่จะทำอะไรก็ตามก็จะต้องมีความยำเกรงกัน ทั้งนี้ภายในหมู่ชาวประมงจึงมักมีกฎข้อห้าม (taboo) ต่าง ๆ กัน และลูกเรือทุกคนจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม หากมีการกระทำผิดแล้วลูกเรือที่กระทำผิดจะถูกพิจารณาโดยเจ้าของเรือ เพราะอาจจะนำความเสื่อมมาสู่เรือทุกคนได้ บางทีถึงกับถูกไล่ออกก็มี กฎข้อห้ามต่าง ๆ นั้นก็ได้แก่ ห้ามผู้หญิงขึ้นเรือเป็นอันขาด แม้แต่เจ้าของเรือที่เป็นผู้หญิงเองก็ห้าม เว้นแต่เจ้าของเรือจะไม่ถือถือถ้าขึ้นได้ การห้ามใส่รองเท้าลงเรือ เพราะชาวประมงถือกันว่า การใส่รองเท้าขึ้นเรือนั้นเป็นการแสดงออก

ซึ่งความไม่เคารพเมฆยานาง อาจจะทำให้เมฆยานางโกรธได้ ส่วนกฎอีกข้อหนึ่งก็คือ ห้ามขึ้น
 ภายใต้อาสนะบริเวณกบเรือ ชาวประมงบางคนที่เห็นคุณล้นนอกเหนือจากความเชื่อว่าห้ามทำ
 อย่างนั้นก็เพราะว่า ในกรรอกหาปลา นั้น เมื่อเวลาใกล้ตกดิน ขณะที่เรือแล่นอยู่ยังไม่ถึงบริเวณ
 ที่จะทำการจับปลา ลูกเรือก็ต้องกรรพักผ่อน ส่วนมากแล้วก็ได้แก่กรรนอนหลับ และเมื่อมีคนหนึ่ง
 คนใดเกิดต้องกรรปลดทุกข์ ลูกขี้เมฆขึ้นบริเวณกบเรือเกิดตกน้ำลงไปเพราะความขี้ขลาดก็อาจ
 จะทำให้ต้องลอยคออยู่ทะเลหรือบางทีไม่มีเรือวิ่งมาเขาก็อาจถึงตายได้ เพราะเวลาที่ตกลงไป
 ไม่มีใครเห็น ส่วนกฎข้อห้ามอื่นไม่เกี่ยวกับความเชื่อก็มีคือ ห้ามคุกคัญชา คิมเหล้า เล่นการ
 พนัน และยาเสพติดต่าง ๆ ผู้ที่ยังเป็นก็อาจจะถูกพิจารณาไล่ออกได้ แต่อย่างไรก็ตามกฎต่าง ๆ
 นี้ก็ถูกละเมิดกันอยู่เสมอ ๆ เพราะลูกเรือนั้นมีเวลาว่างมาก และไม่รู้ว่าทำอะไรมาแก้เหงา
 เจ้าของเรือบางลำก็ไม่ค่อยจะเอาใจใส่ในเรื่องนี้เท่าใดนัก ขอแต่เพียงว่า เมื่อถึงเวลาทำงาน
 แล้วก็จะต้องทำงานกันอย่างเต็มที่ ถ้าหากเห็นว่ากรรปลดขี้หัดละเมิดกฎแต่งงานก็ทำกันอย่างไม่
 เต็มที่ ถ้าหากเห็นว่ากรรปลดขี้หัดละเมิดกฎแต่งงานก็ทำกันอย่างไม่เต็มที่ เจ้าของเรือก็จะห้าม

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ค. การบริหารงานในเรือ

เรือประมงนั้นเมื่อถึงคราวออกจับปลาตามท้องทะเลนั้นจำเป็นจะต้องมี ช่างคนเป็น
 จำนวนไม่น้อย คือประมาณ ๑๐ - ๒๒ คน ถึงเมื่อกรรออกจับปลาแต่ละครั้ง จึงจะต้องมีผู้ควบคุม
 กูแลและเป็นเสมือนเจ้าของเรือ ไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของเรือ และเป็นตัวแทนทุกคน การ
 เรียกผู้ทำการควบคุมกูแลชาวประมง เรียกว่า "ไคกง" เปรียบเสมือนหัวหน้าใหญ่ มี
 อำนาจทุกอย่างขณะออกทำการจับปลา การจัดทำแผนงลูกเรือภายในเรือประมงนั้น เขาแบ่งออก
 กิ่งต่อไปนี้

- ไคกง
- ไครอง (เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "ยี่ฮัว" ซึ่งเป็นภาษาจีน)
- ช่างเครื่อง
- ผู้ช่วยช่างเครื่อง

คนหุงข้าว (อุมโพ ซึ่งเป็นภรรยาจีน)

ลูกเรือ

ตำแหน่งต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว เหมือนกันทุกคำ ไม่ว่าจะ เป็นเรืออวนลาก อวนดำ หรืออวนต่าง ๆ ที่มีลูกเรือตั้งแต่ ๒๐ คนขึ้นไป เรือที่มีลูกเรือน้อยกว่า ๑๐ คนก็จำเป็นต้องมีหัวหน้า "ไคกง" และตำแหน่งอื่น ๆ นั้นลูกเรือที่มีความสามารถก็ทำได้และช่วยกันทุกคน

หน้าที่ของแต่ละตำแหน่ง

การออกเรือแต่ละครั้งไคกงจะเป็นผู้บริหารงานในเรือแต่เพียงผู้เดียว ส่วนไครองนั้นเปรียบเหมือนผู้ช่วยทำหน้าที่คอยช่วยเหลือไคกง ในขณะที่ไคกงต้องการพักผ่อน ตำแหน่งไคกง และไครองนี้ไม่มีชาวจะเป็นกันได้ง่าย ๆ เพราะจะต้องมีใบอนุญาต มีกรสอบเพื่อจะไคมาซึ่งใบอนุญาตคล้ายกับใบขับขี่รถยนต์นั่นเอง ความสามารถอื่น ๆ อีกเช่น ความชำนาญในการผูกปลอก การรูดงูน้ำ รู้อีกต่างแถม ตลอดจนความชำนาญและประสบการณ์ต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นเสมือนเครื่องสัมฤทธิ์ที่ไคกงและรองทำงานทำได้ไม่ยาก และนอกจากความชำนาญดังกล่าวแล้ว ไคกงจะต้องเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ไว้ใจได้ เพราะปรากฏว่ามีไคกงบางคนได้นำเรือไปขายเสียก็มี

หน้าที่ช่างเครื่อง (ฉินซีเนี่ย) และผู้ช่วยช่างเครื่อง ทำหน้าที่ดูแลเครื่องยนต์ขณะที่เรือกำลังแล่นออกสู่ท้องทะเล ตรวจสอบดูและอยู่เสมอว่า เครื่องยนต์อยู่ในสภาพดีหรือไม่ ภูน้ำมันเครื่อง เพราะว่าเครื่องเรือมีเจ้าเข้าหากซัดซอกกลางทะเลเวลาที่จับได้ก็อาจจะเสียไคก่อนที่จะนำมาซ่อมที่แทบลาก ดังนั้นช่างเครื่องและผู้ช่วยจะต้องมีความสามารถในเครื่องยนต์แก้ไขได้ทันทีที่ ส่วนหน้าที่ช่างเครื่องและผู้ช่วยจะช่วยเหลือทางท่านอื่น เช่น ลูกเรือทั้งหลายก็ได้ เช่น ช่วยโรยอวน เป็นต้น แต่ไม่ได้มีกฎเกณฑ์ช่างเครื่องและผู้ช่วยจะต้องช่วยเสมอไป เพราะว่าในขณะที่ลูกเรืออื่น ๆ กำลังทำการจับปลาอยู่ ทั้งช่างเครื่องและผู้ช่วยอาจจะเกิดจากความเรียบร้อยของเครื่องยนต์โดยไม่จำเป็นต้องช่วยเหลือก็ได้

หน้าที่ของคนหุงข้าว (อุมโพ) นั้นเปรียบเสมือนพ่อครัวภายในเรือ ทำหน้าที่หุงหาอาหารแต่เพียงอย่างเดียวตลอดเวลา ทั้งในขณะที่เรือกำลังอยู่ในระหว่างจับปลาอยู่ และแม้ว่า

เรือจะเข้ามาที่แพลอกแล้วก็ทอม พอคิวก็จะต้องทำอาหารให้ลูกเรือด้วย เมื่อชนปลาทอมแล้ว ลูกเรือชนมากเพื่อกลับมาแต่เรือเที่ยวเดียวกัน หน้าของพอคิวอีกอย่างหนึ่งก็คือ มีหน้าที่อยู่เผ่าเรือ แต่บางกรณีลูกเรือมีการเปลี่ยนแปลงกันเผ่าเรือก็ทำให้พอคิวมีโอกาสเที่ยวเตร่บางพอสมควร เพราะฉะนั้น ตำแหน่งพอคิวนี้จึงมักจะมีคนแก่มากหน้าตาที่ดูขี้เหร่เป็นส่วนมากและถือเสมือนว่า เรือนี้เป็นบ้านของตัวเอง การที่จะเป็นพอคิวได้นั้นจะต้องมีอุปนิสัยใจเย็นพอใช้ เพราะเมื่อหลังจากที่ลูกเรือเห็นคเห็นชอบจากกรจับปลา ก็หัวข่าว คังนั้นเมื่อไม่ขี้ขลาดก็มีการต่อกันพอสมควร และมักจะเร่งให้ไล่ตามความต้องการ คังนั้นจะเห็นว่าตำแหน่งนี้จึงมักจะมีแต่ผู้ใหญ่ ส่วนคนหนุ่มก็มีบ้างแต่ก็ไม่มากนัก

หน้าที่ของลูกเรือ ลูกเรือนั้นยังประกอบด้วยคนโรยวน คนน้ำ เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งก็ทำหน้าที่ต่างกัน ขณะที่เรือกำลังแล่นออกสู่ท้องทะเลลึกนั้นลูกเรือก็พักผ่อนหลับนอนเพื่อเอาแรงไว้ทำงานเวลาถึงสถานที่ที่จะต้องจับปลา คนโรยวนเมื่อถึงคราวทำงานก็มีหน้าที่ช่วยกันโรยวนลงสู่ทะเล ส่วนคนน้ำนั้นจะต้องดำลงไปดูว่าวนอยู่ ณใดขณะใด ไซ้ได้หรือไม่ และพร้อมที่จะทุบปลาว่ามีมากพอควรหรือไม่ คังนั้นหน้าที่ของคนน้ำเสี่ยงพอคิวเพราะปรากฏว่าขณะดำลงไปดูวนนั้นเกิดไปก็คิดวนเข้า เสียเองซึ่งหากหาฝั่งไม่ทันเกิดมีการชกกันเสมอ ๆ แต่รายได้ของคนน้ำก็พอจะทำให้คนน้ำหาหน้าตาที่ดูดีเสียชีวิตดู แต่อย่างไรก็ตามถ้ามีความชำนาญแล้วก็ไม่เป็นกรเสี่ยงเท่าที่คิด

การพิจารณา รับคนงาน

การรับสมัครคนงานเข้าทำงานนั้น เจ้าของเรือเป็นผู้รับผิดชอบ ถ้าเป็นตำแหน่ง ไตง หรือรองเจ้าของเรือก็จะต้องพิจารณากันมากหน่อย เกี่ยวกับเรื่อง ขอบเขตความสามารถ และที่สำคัญคือ ต้องเป็นคน que เจ้าของเรือเห็นว่า เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ดีไว้ใจได้ คังนั้นเจ้าของเรือจึงมักจะเลือกเอาคนที่เขารู้จักดี เช่น ลูกศิษย์ หรือคนที่สนิทพอจะรู้นิสัยใจคอกันเข้ามาเป็น ไตงหรือรอง นอกจากนั้นช่างเครื่องก็เลือกเอาคนที่มีความสามารถจริง ๆ โดยการทดสอบดูว่า จะดีสักเพียงใด ส่วนในการพิจารณา รับคนงานในตำแหน่งอื่น ๆ ก็ไม่มีการพิจารณาอะไรมากนัก กล่าวคือถ้ามีแค่สมาชิก ก็จะพิจารณาคุณสมบัติแข็งแรง สามารถทำงานได้จะเป็นคนหัวขี้ขลาด เป็นหรือไม่นั้นไม่สำคัญ และอีกประการหนึ่งคือจะต้องไม่เมาคด เพราะถ้าเมาคดแล้วเรื่อง

ตัวเองก็ทำไม่ได้ งานก็ทำไม่ได้ ดังนั้นปรากฏว่ามีบางที่การออกทะเลทุกครั้ง ไม่สามารถทำงานได้นอกจากเมาคัสตัน ก็จำเป็นต้องออกจากงานเช่นกัน ส่วนคุณสมบัติอื่น ๆ นั้นเห็นจะไม่มี เพราะว่ เจ้าของเรือนั้นต้องการคนทำงานมาก เพราะเรือแต่ละลำนั้นต้องวิ่งเรือเป็นจำนวนมาก ในเรื่องเกี่ยวกับอายุก็คัดเลือกที่มีอายุประมาณ ๑๕ - ๓๐ ปีโดยเฉลี่ย

ลูกเรือนั้นจะเป็นคนที่ไหนไม่สำคัญ เพราะปรากฏว่าส่วนใหญ่แล้วลูกเรือมักจะมาจากทางภาคอีสาน เพราะพวกนี้แข็งแรงและมีความมานะอดทน คัดเฉลี่ยแล้วลูกเรือที่เป็นคนภาคอีสานเสียประมาณ ๕๐ % ส่วนลูกเรือที่เป็นคนในหมู่บ้านหรือเป็นชาวทะเลโดยแท้มีประมาณ ๕๐ % ส่วนอีก ๑๐ % ที่เหลือนั้นมาจากบริเวณใกล้เคียง

การแบ่งค่าจ้าง

การแบ่งค่าจ้างนั้นกระทำกันมาแต่หลังจากที่นำปลาขึ้นมาซึ่งที่แปะปลาและขายส่งต่อไปเรียบร้อยแล้ว เมื่อคิดเป็นเงินเท่าไรแล้ว เจ้าของเรือจะหักเอาไว้ ๕๐ % เพื่อใช้เป็นค่าน้ำมัน น้ำมันเชื้อเพลิงและค่าอาหาร และจากเงินจำนวน ๕๐ % ที่เหลือเจ้าของเรือจะหักอีก ๒๕ % เพื่อใช้ในการซ่อมแซมเครื่องและเรือ ดังนั้นเมื่อปรากฏว่าเงินทั้งหมดคงเหลืออีก ๒๕ % จะแบ่งกันภายในเรือตามตารางดังต่อไปนี้

ตำแหน่ง	จำนวนส่วนต่อ ๑ คน	จำนวนเงินที่ได้รับกันแต่ละคนจากจำนวนเงิน ๘,๘๘๓ บาท
ไต้กง	๒	๘๗๔.๐๐ บาท
ไต้รอง	๑๕	๗๓๐.๐๐ "
ช่างเครื่อง	๑	๔๘๗.๐๐ "
ผู้ชาย	๑	๔๘๗.๐๐ "
คนหญิงขาว	๑	๔๘๗.๐๐ "
ลูกเรือ	๑	๔๘๗.๐๐ "

การแบ่งส่วนนี้จากจำนวนลูกเรือ ๑๕ คน การคิดก็คิดกันเป็นครั้ง กล่าวคือ เรือ
อวนลาก ๑ เคียนคัทเรืออวนค่า ๓ เคียน (เรียกกันว่า ๓ น้ำ) จึงคิดเงินหนึ่งครั้ง คิด
โดยเฉลี่ยแล้วเรืออวนค่าไถงได้รับเงินประมาณ ๑๕๐๐ - ๓๐๐๐ บาท ลูกเรืออื่น ๆ ก็ได้รับ
เงินเดือนพิเศษอีก คือ คนหุงข้าวได้รับเงินเดือนอีกทงหาก ๒๐๐ บาท นอกเหนือจากส่วนที่
ได้รับ ส่วนลูกเรือที่ทำหน้าที่เป็นคนนำ จะได้พิเศษจากเจ้าของเรืออีกทงหากเพราะถือว่ามีการ
เสี่ยงชีวิตเมื่อขณะกำลังไปนั้น การคิดแบ่งส่วนนั้น เรืออวนทุกชนิดตลอดจนเรือเบ็ดก็เช่นกัน
มีการแบ่งส่วนถึงตาทางที่ใดกล่าวมาแล้ว เว้นแต่หน้าที่สาจะมีไม่ครบดังกล่าวมาแล้ว

ง. ระยะเวลาในการจับปลา

การจับปลาของชาวประมงในเขตเทศบาลเมืองระยองนี้มีระยะเวลาจำกัดเหมือนกับ
บริเวณอื่น ๆ ที่เป็นชาวประมงเช่นกัน เพราะการประมงนั้นจะทำได้ก็ต่อเมื่อภูมิอากาศอำนวย
มิฉะนั้นก็อาจจะเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินและชีวิตได้ ถ้าเกิดมีพายุ เพราะเหตุนี้การจับปลา
ของชาวประมงในเขตเทศบาลจึงมีระยะเวลาดังนี้คือ

เดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน จับปลาได้ ส่วนเดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายนคลื่น
ลูกโต เรืออาจจะได้รับความเสียหายจึงไม่มีการจับปลากันทั้งนี้ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว เรือ
ประมงมักจะไปจับปลากันทางตอนใต้ เขตทางจังหวัดสงขลา เป็นต้นเพราะคลื่นสงบ ปลาที่ได้อีก
ขึ้นแพปลาที่หัวจังหวัดภาคใต้ แล้วไถงเป็นคนทำบัญชีรายรับรายจ่ายไว้ให้เรียบร้อย ส่วนเดือน
ตุลาคม เริ่มทะเลยกกันกลับมาจังหวัดระยองอีก ราวเดือนพฤศจิกายนและเดือนธันวาคมนั้น เดือน
สว่างจับปลาไม่ได้ จึงพักซ่อมเรือ ทำการซ่อมแซมอวน หรือลูกเรือบางคนก็กลับบ้านเกิด
โดยเฉพาะพวกที่มาจากภาคอื่น ๆ และคั้งนั้นเมื่อถึงฤดูการจับปลาอีกก็พากันหน้าเรือ เครื่องเรือ
ตลอดจนอวนก็อยู่ในสภาพพร้อมที่จะทำการจับปลาได้อีกครั้งหนึ่ง ลูกเรือก็เริ่มทะเลยกกันกลับมาทำ
งานกันตามปกติ

แพปลา

แพปลาที่มีในเขตเทศบาลเมืองระยองนี้มีอยู่ด้วยกันถึง ๗ แล เมื่อเรือกลับมาถึง
จากไปปลามากแล้วก็จะนำมาขึ้นที่บริเวณแพปลา เรือแต่ละลำก็จะคงมีความสัมพันธ์ (การเกี่ยวกัน

ตามภาพขาวประมง) โดยต้องนำปลาสด ๆ ที่กับเจ้าของแพลาก ลูกเรือจะช่วยกันตัดปลา จากห้องเย็นมีสี่ช่องซึ่งนำหนักจกบัญชีไว้เป็นชนิด ๆ ของปลา เรือที่มีขนาด ๓ หรือ ๔ ห้องเย็นถึง ๗ - ๘ ห้องนั้น เวลามาจับปลาขึ้นที่แพลากครั้งหนึ่ง ๆ จะได้ปลาประมาณ ๒๑ - ๓๒ ตัน ส่วนเรือที่มีขนาดเล็กที่มีห้องเย็นประมาณ ๒ ห้อง จะได้ปลาประมาณ ๑๒ - ๑๔ ตัน แพลาก นั้นมีทั้งที่ดำเนินการโดยเจ้าของเรือหรืออาจะไม่มีเรือเป็นของตัวเองก็ได้โดยทำหน้าที่เป็น เพียงคนกลางรับซื้อและบริกรทางคาน้ำมัน น้ำแข็ง น้ำจืด ที่กับเรือประมง ดังนั้นเมื่อ เรือนำปลาขึ้นและจกบัญชีไว้ เจ้าของแพลากก็จะขึ้นราคาที่รับซื้อไว้ และเมื่อเจ้าของแพลาก ได้จับปลาขึ้นจำหน่ายได้แล้วก็จะหักคาน้ำมัน น้ำแข็ง โดยหักจากค่าปลาทั้งหมดที่นำมาส่งไว้ แพลากแต่ละแห่งวันหนึ่ง ๆ มีปลาที่เข้ามาขึ้นที่แพลากประมาณ ๗ - ๘ หมื่นกิโลกรัม ซึ่งกิจการทางคาน้ำมันนั้นนับว่า เป็นธุรกิจที่สำคัญรับอาชีพรองคาน้ำมันประมงเพราะปรากฏว่ากิจการ คำน้ำมันไปได้ดีและทำให้เจ้าของมีฐานะร่ำรวยก็พอทีเดียว

ระบบตลาด

เจ้าของแพลากเมื่อปลาถึงแพลากก็จะนำปลาไปส่งยังตลาด ในที่เมืองระยอง และส่งไปยังองค์กรสะพานปลา กรุงเทพฯ บางทีก็มีพ่อค้ามารับซื้อถึงแพลากก็มี การส่งไปยังองค์กรสะพานปลานี้ในกรุงเทพฯ นั้น จะมีรถรับจ้างขนส่งให้โดย ปลาจะถูกบรรจุใส่ลังไม้ประมาณลังละ ๒๕ กิโลกรัม น้ำแข็งข้างหัว ลังนั้นบรรจุสิ่งนี้หนักคิดค่าส่งราคาลังละ ๑.๗๕ บาท เมื่อส่งไปยังองค์กรสะพานปลา กรุงเทพฯ แล้วทางองค์กรฯ จะประมูลราคาปลาเอง และจกบัญชีไว้ว่าเป็นปลาของแพลากอะไร แล้วก็จะคิดเงินนี้ที่เจ้าของแพลากที่ส่งปลามา ส่วนที่รถรับจ้างมาส่งตลาดภายในตัวเมืองหรือจังหวัดก็ตั้งแต่นั้นจะมีรถมารับจ้างขนส่งให้ในราคาเฉลี่ยละ ๓ บาท พ่อค้าที่นำรถของเราเองมารับซื้อโดยตรงที่แพลากนั้น เจ้าของแพลากจะขายให้ในราคาที่ต่ำกว่าราคาซื้อขายกันที่ของตลาด เพราะเจ้าของแพลากไม่ต้องการส่งปลาเลย และก็มีบางพ่อค้าแม่ค้ามารับซื้อเป็นจำนวนเล็กน้อยเพื่อเอาไปขายเอง ส่วนที่พ่อค้าแล้วระบบตลาดของแ และแพลากนั้นมักจะส่งไปยังองค์กรสะพานปลานี้ในกรุงเทพฯ เพราะราคาปลานั้นยุติธรรมดีและทางองค์กรฯ ก็ต้องการปลาเป็นจำนวนมากเพื่อส่งไปบริกรให้

คามภษาชาวประมง) โดยคองนำปลามาส่งให้กับเจ้าของแพปลา ลูกเรือจะชวยกันคักปลา จากห้องเยนีสี่เซ่งซึ่งนำหนักจกบัญชีไว้เป็นชนิด ๆ ของปลา เรือที่มีขนาดใหญ่มั้ห้องเยนีสึง ๗ - ๘ ห้องนั้น เวล่านำปลาขึ้นที่แพปลาครั้งหนึ่ง ๆ จะไค้ปลาประมาณ ๒๑ - ๒๒ คัน ส่วนเรือที่มีขนาดเล็กที่ห้องเยนีสึงประมาณ ๖ ห้อง จะไค้ปลาประมาณ ๑๒ - ๑๔ คัน แพปลา นั้นมีทั้งที่ค้ำเนินกิจกรโดยเจ้าของเรือหรืออาจะไม่มีเรือเป็นของตัวเองก็ไค้โดยทำหน้าที่เป็น เพียงคนกลางรับซื้อและบริกรทางค้ำน้ำมัน น้ำแข็ง น้ำจืด ให้กับเรือประมง คังนั้นเมื่อ เรือนำปลาขึ้นและจกบัญชีไว้ เจ้าของแพปลาก็จะให้ราคาที่รับซื้อไว้ และเมื่อเจ้าของแพ ปลาไค้จกปลาขึ้นจำหน่ายไค้แล้วก็จะหักค้ำน้ำมัน น้ำแข็ง โดยหักจากค้ำปลาทั้งหมดที่นำมำส่งไว้ แพปลาแต่ละแพนั้นวันหนึ่ง ๆ มีปลาที่เขำมาขึ้นที่แพปลาประมาณ ๗ - ๘ หมันก็โลกรัม ซึ่งกิจกรทางค้ำแพปลานั้นนับว่า เป็นธุรกิจที่สำคัญรับอาชีพทางค้ำประมง เพราะปรากฏว่ากิจกร ค้ำเนินไปไค้ดีและทำให้เจ้าของมีฐานะร่ำรวยก็พอ ี

ระบบตลาด

เจ้าของแพปลา เมื่อปลามาถึงแพแล้วก็จะหักกรขายส่งยังตลาดในค้วเมืองระยอง และส่งไปห้องคักกรสะพานปลา กรุงเทพฯ ฯ บางที่คักหม้อค้ำมารับซื้อถึงแพปลาก็มี การส่งไป ยังองคักกรสะพานปลาในกรุงเทพฯ ฯ นั้น จะมีรถรับจ้างขนส่งให้โดย ปลาจะถูกบรรจุใส่ลังไม้ประมาณลังละ ๒๕ กิโลกรัม น้ำแข็งค้ำหูก รถที่มารับส่ง นั้นคักค้ำส่งราคาลังละ ๑.๗๕ บาท เมื่อส่งไปยังองคักกรสะพานปลา กรุงเทพฯ ฯ แล้วทางองคักกร ฯ จะประมูลราคาปลาเอง และจกบัญชีไว้ว่า เป็นปลาของแพปลาอะไร แล้วก็จะคิดเงินให้เจ้าของแพปลาที่ส่งปลามา ส่วนกรขายส่งปลายังตลาดภายในค้วเมืองหรือจังหวัดก็ คักเพียงนั้นจะมีรถมารับจ้างขนส่งให้ในราคาเซ่งละ ๓ บาท พอค้ำที่นำรถของเขำเองมารับซื้อโดยตรงที่แพปลานั้น เจ้าของแพจะขายให้ในราคาที่ถูกกว่าราคาซื้อขำยกันนี้ของตลาด เพราะเจ้าของแพปลาไม่ต้องเสียค้ำส่งปลาเลย และก็มีบางหม้อค้ำแม่ค้ำมารับซื้อเป็นจำนวนเล็กน้อยเพื่อทำกรขายเอง ส่วนนี้ใหญ่แล้ว ระบบตลาดของแพและแพลานั้นมักจะส่งไปยังองคักกรสะพานปลาในกรุงเทพฯ เพราะราคาปลานั้นยุติธรรมคักและทางองคักกร ฯ ก็คักกรปลาเป็นจำนวนมากเพื่อส่งไปบริกรให้

ชุมชนทุกภาคทุกจังหวัด ที่ไม่สามารถทำกร ประมงน้ำเค็มได้ เช่น จังหวัดทงกภาคเหนือหรือ
ทงกภาคอีสาน ส่วนทงภาคกลางนั้นก็จำเป็นมากในกร รุปโภคอาหารทะเล เพราะว่าจำนวน
ประชากรในภาคกลางนั้นมาก ความต้องการทงกอาหารก็ต้องการมากตามด้วยเช่นกัน

กรทำอุตสาหกรรมรมน้ำปลา

กรที่ได้กล่าวถึงอาชีพที่ทำเป็นอุตสาหกรรมรมประมงมาแล้วนั้น และอุตสาหกรรมที่มีความ
ความสัมพันธ์กับอุตสาหกรรมประมงที่เห็นว่าควรจะกล่าวไว้ นั้นก็คืออุตสาหกรรมรมน้ำปลา
กล่าวคือ กรทำน้ำปลานั้นทำกันอย่างเป็นลำดับขั้นทั้งทำปลาปรุงรสและทำปลาหมักน้ำ ทั้งหมดมี
โรงงานทำน้ำปลา ๒๗ โรง ที่ฝั่งท่าลพบุรีมีเพียง ๗ โรง ส่วนที่ท่าลพปากน้ำนั้นมีอยู่ด้วยกัน
ถึง ๒๐ โรง กรทำน้ำปลาเป็นอุตสาหกรรมรมนั้น โรงงานแต่ละโรงจะต้องมีเนื้อที่บริเวณกว้าง
ขวางพอสมควร เพราะจะต้องสร้างบ่อนเก็บน้ำปลา ซึ่งมีขนาดกว้าง ๓ เมตร ยาว ๗ เมตรและ
สูงประมาณ ๓ เมตร และแต่ละโรงนั้นอย่างน้อยจะต้องมีบ่อน้ำปลาถึง ๓๐ บ่อ ส่วนโรงงานที่ใหญ่
ที่สุดในเขตเทศบาลเมืองระยองนั้นมีบ่อน้ำปลาทั้งหมดถึง ๒๐๐ บ่อ ซึ่งนับว่ามากที่สุดด้วย

บทความวิชาการ สอนนักเรียน

ที่กล่าวว่าอุตสาหกรรมรมน้ำปลานั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับกร ประมง ก็คืออา
ชีพอุทิมที่ทงโรงงานจะต้องกรคือปลา ซึ่งรับซื้อจากเจ้าของเรือประมง หรือเจ้าของแพปลา
เพื่อนำมาทำน้ำปลา ปลาที่ตองกรนั้นจึงนิยมกันมากได้แก่ปลาหัวอ่อน (ปลากะตัก) ส่วนปลาที่นิยม
เหมือนกันคือปลาสันเขี้ยว ซึ่งราคาแพงกว่าปลาหัวอ่อนนั้นขายกันเป็นราคา ๔๐ ดิกต่อ ๕๕ บาท
ส่วนปลาสันเขี้ยวนั้นขายกันก็โลกรมีละ ๗๕ สกต ดังนั้นส่วนใหญ่แล้วเจ้าของโรงงานมักจะช
ปลาหัวอ่อนเพราะได้กำไรดี ปลาหัวอ่อนที่ไ้มานั้นมักจะไ้จากกร ประมงซึ่งทำ ห้ขายไ้ของ
เจ้าของเรือปลาหัวอ่อนไ้ราคาดี

เมื่อเจ้าของโรงงานน้ำปลาไ้ปลามากแล้ว ก็น้ำหนักสมกับเกลือซึ่งซื้อมาจากทง
สมุทรปราการ ชลบุรี เมื่อน้ำหนักสมเข้ากันตามส่วนแล้วก็นำไปใส่ไว้ในที่อยู่ ปิดฝาด้วยสังกะสี
ให้มิดชิด กันฝนไ้ รวมทั้งกันฝุ่นละอองไ้ ประมาณ ๔ - ๑๒ เดือน จะไ้ น้ำปลาที่เบ้หัว
น้ำปลาล้วน ๆ นำไปผสมน้ำหรือบรรจุใส่ขวดไ้เลย โดยจะสูบออกจากบ่อโดยเครื่องสูบน้ำ ส่วน
ปลาที่เหลือนำไปต้มกลั่นจนตกยลิกจะไ้ น้ำปลาอีกครั้ง ซึ่งสามารถนำไปผสมกับหัวน้ำปลาไ้ได้อีกด้วย

ส่วนคนที่เหลือก็ขายทำเป็นปุ๋ย หรืออาหารไก่ได้ จากการสัมภาษณ์เจ้าของโรงงานน้ำตาลก็ปรากฏว่าบ่อหนึ่ง ๆ นั้นสามารถทำน้ำตาลได้ถึงหลาย ๆ พันชวค การทำน้ำตาลนั้นสามารถทำได้ตลอดปี ถึงแม้ว่าจะยังไม่ถึงหน้าจับปลาหัวอ้นก็ตาม เพราะแต่ละบ่อนั้นได้ที่ไม่พร้อมกัน จึงสามารถทำได้ตลอดปี

ส่วนการรับจ้างจะมาก เป็นคนงานนั้นก็จำเป็นเพราะโรงงานต้องให้แรงงานมาก เฉลี่ยประมาณโรงละ ๗ - ๒๐ คน ส่วนใหญ่เป็นพวกที่มาจากที่อื่น โดยเฉพาะทางภาคอีสาน มีทั้งหญิงและชาย มีบางที่เป็นคนในหมู่บ้านแต่ก็เป็นส่วนน้อย การทำงานก็เป็นงานที่หนักพอสมควร กล่าวคือ คนของ บรรณาน้ำปลา ล้างภาชนะ ตลอดจนการขนส่งไปจำหน่าย เงินเดือนของลูกจ้างแต่ละคนนั้น เฉลี่ยประมาณคนละ ๓๐๐ - ๔๐๐ บาทต่อเดือน ค่าอาหารเป็นหน้าที่ของเจ้าของโรงงาน

จะเห็นว่าอาชีพในการทำอุตสาหกรรมน้ำตาลนั้นก็นับว่า เป็นอาชีพที่ร่อกจากก รประมง และมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และทำให้จังหวัดกระของมีข้อได้เปรียบตลอดจนรายได้เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ หรืออำเภออื่น ๆ ที่ใกล้เคียง อาชีพนี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนี้จะเป็นคนจีนเสีย ๕๐ % เพราะเป็นคนที่มีนิสัยชอบการค้าขายและมีเงินทุน

มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพมหานคร

การประกอบอาชีพประเภททำเพื่อหาเลี้ยงชีพ

การประกอบอาชีพที่มิได้ทำเป็นอุตสาหกรรมในเขตเทศบาลเมืองระยองโดยเฉพาะกลุ่มชาวประมงในที่นี้ ที่ควรที่จะกล่าวถึงเพื่อความเข้าใจก็คือการประกอบอาชีพประเภททำเพื่อหาเลี้ยงชีพเท่านั้น อาชีพประเภทนี้คืออาชีพประมงที่มีส่วนที่เหลือออกจำหน่ายแต่ก็ไม่เป็นการค้าที่หวังกำไร ส่วนใหญ่แล้วชาวประมงที่มีฐานะปานกลางมีเรือเป็นของตนเอง แต่ขนาดไม่ใหญ่ และการจ้างลูกจ้างก็มีไม่มากประมาณ ๒ - ๕ คนเท่านั้น ส่วนอาชีพที่เกี่ยวกับกรรับจ้างนั้นก็มิเป็นจำนวนไม่น้อย กล่าวคือชายก็จะรับจ้างเป็นลูกเรือประมงได้ค่าจ้างตามที่ส่วนที่จะได้รับ ดังได้กล่าวมาแล้ว ส่วนผู้หญิงก็มารับจ้างคัดเลือกปลา ณ บริเวณแพปลา ภายหลังที่เรือได้เข้ามาที่แพปลาและขนปลาขึ้นจากเรือ การรับจ้างคัดปลาแบบนี้ เจ้าของแพไม่ต้องไปรับจ้างเพียงแต่พวกลูกจ้างบอกต่อ ๆ กันว่าปลาวนนั้นมากมาช่วยกันคัดเลือก นั้นก็พอแล้วและทุกคนก็จะทยอยกันมารับจ้างที่บริเวณ

แพปลา ภายใต้น้คิดจากจำนวนปลาที่คัดเลือกและนับได้ เจ้าของท่งจะให้ร้อยละ ๑.๕๐ บาท เพราะฉะนั้นรายได้ของแต่ละคนนั้นเฉลี่ยแล้วจะได้คนละประมาณ ๒๐ - ๕๐ บาท ต่อการนับระยะเวลาประมาณ ๘ - ๑๒ ชั่วโมง

นอกจากอาชีพการรับจ้างเกี่ยวกับประมงแล้ว ยังมีการรับจ้างกันตามโรงงานทำน้ำปลาบ้าง แต่ก็ไม่มากนัก ส่วนอาชีพที่ทำกันอีกก็คือ ท่งกันการศกชาย เช่น เปิดร้านขายของชำบริเวณหน้าบ้าน หรือตามตลาดในเขตเทศบาลเมือง ตลอดจนมีการขายปลาสดโดยรับซื้อจากแพปลาโดยตรงแล้วเอาไปจำหน่ายตามตลาดในบริเวณเขตเทศบาลเมืองระยองและบริเวณใกล้เคียง เช่น อำเภอกอง ๆ บางครอบครัวก็มีกรรับซื้อปลาหมึกที่บริเวณแพปลา แล้วนำไปทำเป็นปลาหมึกแห้งเพื่อขายเป็นปลาหมึกแห้งอีกทีหนึ่ง แต่อาชีพนี้ก็ไม่มากนัก ในเขตเทศบาลเมืองระยอง โดยเฉพาะในหมู่บ้านชาวประมง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองระยอง

เศรษฐกิจของชาวประมงในเขตเทศบาลเมืองระยองนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นต้นมา จะเห็นว่ามีการพัฒนาในด้านที่เห็นได้ชัดโดยอาจจะกล่าวได้จากหลายทางด้วยกันคือ ครอบครัวที่มีอาชีพทางการประมงและทำเป็นอุตสาหกรรมนั้นเป็นเจ้าของเรือได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก รวมทั้งผู้ลงทุนในหมู่บ้านก็ซื้อเรือเป็นของตัวเอง หรือเข้าหุ้นกับคนอื่นเพื่อนำมาดำเนินการประมงอย่างเบ็ดเสร็จเป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเรือที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปีโดยดูจากตารางดังต่อไปนี้

ปี พ.ศ.	ขนาดเรือในครัวเรือน	จำนวนเรือ
๒๕๑๔	๑ - ๓	๓ ลำ
	๓ - ๑๐	๒๖ "
	๑๐ - ๒๐	๗๕ "
	๒๐	๑๖ "
รวม		๑๒๐ ลำ

(๑) ประมงจังหวัดระยอง สถิติการจดทะเบียนเรือ

ปี พ.ศ.	ขนาดเป็นตันครอสส์	จำนวนเรือ
๒๕๑๖	๑ - ๓	๔ ลำ
	๓ - ๑๐	๓๓ "
	๑๐ - ๒๐	๕๑ "
	๒๐	๓๐ "
รวม		๑๒๘ ลำ

หมายเหตุ จำนวนเรือจากตารางนั้นคิดเฉพาะในเขตเทศบาลเมืองระยองและโดยเฉพาะในตำบลปากน้ำเท่านั้น ทั้งนี้กล่าวไว้แล้วว่าส่วนใหญ่เจ้าของเรือนั้นมีภูมิลำเนาอยู่บริเวณตำบลปากน้ำ

เมื่อเรือประมงเพิ่มจำนวนมากขึ้นสิ่งที่จะพัฒนาตามมามีคือการทำกิจการแบบปลา

แต่ทำก็อยู่ในเขตเทศบาลเมืองระยองนี้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๗ มีเพียง ๔ แพรเท่านั้น ปัจจุบันมีแปปลาเพิ่มขึ้นมากเป็นทั้งหมด ๗ แพร มีอยู่ที่ฝั่งตำบลปากน้ำเพียงแปเดียวเท่านั้น จะเห็นว่า

ธุรกิจนี้กันการประมงนั้นพัฒนาอย่างรวดเร็ว ดังนั้นหากันเศรษฐกิจก็ไม่คงสงสัยว่าจะไม่อยู่ในระดับที่สูงขึ้น จากกรณีสังเกตการณ์จะเห็นว่าธุรกิจทางด้านการประมงนี้มีความสำคัญและทำให้เศรษฐกิจของพื้นที่หมู่บ้านชาวประมงดีขึ้นด้วย เพราะแต่ละคนมีหน้าที่และมีงานทำอันทำให้ได้มาซึ่งค่าแรง ส่วนมูลค่าเงินกิจการก็จะได้กำไรมากขึ้น จากสถิติที่ประมงจังหวัดทำไว้ เรื่องเกี่ยวกับจำนวนปลา ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ จับปลาได้รวมทั้งอำเภอเมือง ๔๘,๘๕๖ ตัน ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ จับได้ ๕๓,๐๑๔ ตัน และราคาของปลาที่กองอำนวยการสะพานปลากำหนดในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ คือ ๓๐๐๐ บาทต่อปลาหนึ่งตัน และปัจจุบันเพิ่มราคาปลาขึ้นมาเป็นตันละ ๕๐๐๐ บาท ดังนั้นจะเห็นว่าเศรษฐกิจของชาวประมงพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ

ปัจจุบันสภาพความเป็นอยู่ของผู้ที่ดำเนินกิจการประมงที่ทำเป็นอุตสาหกรรมตลอดจน

ผู้ที่มีส่วนรวมในธุรกิจการประมงในรูปแบบของการรับจ้างทำงาน ก็มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีพอควร ลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัยนั้นก็ได้มีการสร้างด้วยปูนเพิ่มเติมจากของเก่าที่เป็นไม้ อุปกรณ์ที่ให้ความสะดวกต่าง ๆ ภายในบ้านก็ดีและมีกันเกือบทุกบ้านโดยเฉพาะเครื่องรับโทรทัศน์ วิทยุ โทรทัศน์ ทีวีสี เหล่านี้

เป็นต้น ส่วนรถยนต์ส่วนตัวนั้นก็มีเฉพาะบ้านที่เป็นเจ้าของเรือประมงและตู้ค้าเนื้กิจการแพปลา จากกรสังเกตุทำให้เห็นว่า รัคับความเป็นอยู่ของชาวประมงในเขตเทศบาลเมืองระยองนั้น มีความเป็นอยู่ในระดับที่พอใช้ ซึ่งถ้าจะเปรียบเทียบกับอาชีพอื่นเช่นกรทำไร่ในเขตตำบลอื่น ๆ ในจังหวัดระยอง

กรที่ฐานะทางก้นเศรษฐกิจของชาวประมงตลอดจนความเป็นอยู่ของชาวประมง นั้นเพิ่มกรพัฒนาจากเก่อนมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจักว่าเศรษฐกิจของชาวประมงดีขึ้น กรที่พ้ให้ เศรษฐกิจและรัคับความเป็นอยู่ได้เกิดกรเปลี่ยนแปลงนั้นักพอจะกล่าวถึงปัจจัยที่เป็นเหตุให้เกิด กรเปลี่ยนแปลงดังกล่าวพอจะกล่าวได้ดังต่อไปนี้ คือ

กรเปลี่ยนแปลงทางก้นเทคโนโลยี

คำว่า "เทคโนโลยี" หมายถึง ความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อัดักแ่งลงธรรมชาติที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ ไม่ว่ามนุษย์จะมีอาชีพใด ๆ ก็ต้องมีกรใช้เครื่องมือหรือเทคโนโลยีทั้งนั้น ชาวประมงก็ต้องมีแพอวนชนิดต่าง ๆ เรือที่ ของจับปลา เหล่านี้เป็นต้น ถ้ามนุษย์ไม่มีเครื่องมือเหล่านี้ก็แทบจะหาหากินไม่ได้ เมื่อมนุษย์มีเทคโนโลยีสูงขึ้น มนุษย์ก็ เป็น นายธรรมชาติได้มากขึ้น เครื่องมือจึงมีความสำคัญมากในการที่จะหาธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่มนุษย์ ยิ่งมีเทคโนโลยีสูงมากขึ้น อานาเงินกรผลิตอาหารและสิ่งของอื่น ๆ ก็มีมากขึ้น (๒)

กรเปลี่ยนแปลงทางก้นเทคโนโลยีที่เข้ามาสู่หมู่บ้านชาวประมงนั้นในราว ๆ ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นต้นมาและพัฒนามากขึ้นเรื่อย ๆ มาจนถึงปัจจุบัน ก็เนื่องจากการคมนาคมคึกคักกันกับ ทางกรมประมงและได้รับความช่วยเหลือแนะนำจากเจ้าหน้าที่ประมงที่จังหวัดและตลอดจนกรชักชวนให้ซื้อสินค้าที่ค้และมีประสิทธิภาพ เช่น เครื่องเรือ อุปกรณ์ในการประมงเช่น อวนคั้ง ๆ เมื่อชาวประมงมีความรู้และนำมาใช้เมื่อใดล้ก็ทำให้แพร่หลายกันึ้นหมู่บ้านชาวประมงนั้นหมู่บ้าน จาก กรพัฒนาทางก้นเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นนี้หมู่บ้านชาวประมงนั้นพอจะกล่าวได้ดังต่อไปนี้ คือ

(๒) ยุทธ ศักดิ์เกษมรัตน์, สังคมศาสตร์ (พระนคร โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๑๕) หน้า ๑๑๗.

ก. เรือที่ ใช้ในการจับปลา

จากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางคันเรือที่ใช้ในการประมง กล่าวคือ เมื่อประมาณ ๑๐ ปีมาแล้วชาวประมงยังใช้เรือใบหรือเรือที่มีเครื่องยนต์ขนาดเล็กประสิทธิภาพในการทำงานก็ไม่ดีเท่าที่ควร การจับปลาส่วนใหญ่มักต้องพึ่งธรรมชาติเข้าช่วยในการจะออกจับปลาแต่ละครั้งและการจับก็ไม่ได้ไปไกลจากฝั่งทะเลนัก ปัจจุบันก็ได้เปลี่ยนแปลงจากเรือใบมาเป็นเรือที่มีขนาดใหญ่และมีประสิทธิภาพในการแล่นก็เพราะใช้เครื่องยนต์แรงม้าสูง ๆ ปัจจุบันเรือที่มีขนาดใหญ่มีขนาด ๒๒๕ แรงม้า ขนาดก็เหมาะสมกับเครื่องคือประมาณยาว ๙ วา ๓ ศอก ขนาดเล็กก็อยู่ในราว ๖๖ - ๑๕๐ แรงม้า ขนาดยาวประมาณ ๗ วา ๓ ศอก ถึง ๘ วา ๓ ศอก และเรือดังกล่าวนี้ก็พร้อมด้วยอุปกรณ์ทันสมัยเช่นเครื่องยนต์ หม้อต้มไฟใช้เองภายในเรือ เครื่องปั่นแรงจำพวกดอก เครื่องกว้านอวน ฯลฯ เป็นต้น ดังนั้นประสิทธิภาพก็ดีขึ้นและสามารถจับปลาได้ไกล ๆ ซึ่งบางครั้งจะได้ข่าวว่าได้มีการล่าน้ำกันก็มีอยู่บ่อย ๆ จากการที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเรือทำให้มีประสิทธิภาพที่ตนเอง เจ้าของเรือก็ได้ขายเรือที่ลูกเรือก็ได้รับเงินเป็นส่วนแบ่งได้พอสมควรแล้ว

ข. อุปกรณ์ในการจับปลา

อุปกรณ์ในการจับปลาที่เป็นเครื่องมือหลักของชาวประมงก็คือ อวน การเปลี่ยนแปลงเมื่อเกิดขึ้น แรกอวนอวนนั้นชาวประมงใช้อวนที่ทำด้วยค้ายแล้วอ้อมด้วยฟาด (ทำจากยางไม้สีดำหรือน้ำตาล) ซึ่งสามารถรักษามันให้ค้ายเป็นอย่างดีเวลาแช่น้ำอยู่ และเมื่อยังมีได้จับปลาก็จะตองยกอวนให้แห้งเพื่อจะเก็บมัน ๆ แต่ปัจจุบันอวนที่ทำด้วยค้ายมันเล็กนิยมใช้กันแล้ว ชาวประมงหันมาใช้อวนที่ทำด้วยใยสังเคราะห์หรือพวกอวนในลอน ความคงทน และประสิทธิภาพในการจับปลาก็ดีขึ้นไม่จำเป็นต้องนำมาตากแดดเสมอ และแช่อยู่ในน้ำไถ่นาน กล่าวคือเวลาเสร็จจากการจับปลาแล้วก็นำมากองไว้บนเรือก็ไม่เป็นอะไร การที่แพงกว่าอวนที่ทำด้วยค้ายพอสมควร แต่เมื่อคำนึงถึงประโยชน์และความแข็งแรงแล้วก็ทำให้ชาวประมงหันมาใช้อวนที่ทำด้วยในลอนหรือพวกใยสังเคราะห์ต่าง ๆ ขนาดของอวนนั้นเมื่อเรือที่มีขนาดใหญ่กว่าที่เล็กมีขนาดใหญ่กว่า การจับปลาแต่ละครั้งนั้นก็ไต่มากกว่าแต่ก่อนเป็นธรรมดา การที่ชาวประมงรู้จักใช้อวนน้ำลึกเช่น อวนลาก อวนดำ

นั้นเพิ่งจะเริ่มเมื่อ ๕ - ๖ ปีมานี้เอง และปัจจุบันก็ได้รับความนิยมกันมากขึ้นเป็นลำดับ เพราะ
ทำให้มีปริมาณการรับมากขึ้นทำให้ฐานะทางบ้านเศรษฐกิจดีขึ้นกว่าแต่ก่อน

ค. เครื่องจักรทาง ๆ

บริเวณแพลาปัจจุบันนั้นได้เปลี่ยนแปลงทางบ้านเครื่องทุ่นแรงทาง ๆ อย่างเช่น
เครื่องสูบน้ำ เครื่องบดน้ำแข็ง ีสีทองเย็น นเรือหรือ ีในการเก็บรักษาปลา ในขณะที่การบรรจ
ใส่ลังส่งทมตลาดไกล ๆ บริเวณแพลาแต่ละแห่งนั้นมีถัง ีหอบรรจุน้ำนั้นเพื่อ ีในการออกเรือ
แต่ก่อน ีวิธีสูบน้ำด้วยมือหรือ ีของเขปัจจุบัน ีเครื่องสูบน้ำ ีในการเจ็มน้ำนั้น ทำให้กิจ
การทุกอย่างรวดเร็วทันเวลา เพราะแต่ละวันมีเรือมาเข้าที่แพลาเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการที่
ทางแพลามีเครื่องจักรที่อำนวยความสะดวกและรวดเร็วนี้ทำให้เกิดความรวดเร็วในการขนปลา
ของเรือที่เข้ามาจอดกัน ทำให้วันหนึ่ง ๆ ปลาที่นำมาขึ้นก็กัจำนวนขึ้นช้ชม

ทางบ้านการขนส่งปลาสู่ตลาดนั้นก็ทำกันด้วยความสะดวก เพราะว่ามีถนนเชื่อมติดต่อกัน
กับถนนหลวงไทย ีระยะเวลาเพียงไม่นานจากบริเวณแพลาเรือถึงถนนใหญ่ ทั้งนี้เพราะรัฐภาคเห็น
ว่ากิจการทางบ้านการขนส่งสัตว์น้ำทะเลนั้นมีประโยชน์ ดังนั้นจึงได้สร้างถนนเทศบาลขึ้นเป็นถนน
คอนกรีต จากตัวเมืองมุ่งลงสู่หมู่บ้านชาวประมงถนนนี้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ ปัจจุบันก็ยังคงมีสภาพ
ที่ ีการไต่ไต่โดยตลอด และนับว่าสำคัญมากในการคมนาคมขนส่งของหมู่บ้านชาวประมง

สรุป จากกรที่ชาวประมง ีในเขตเทศบาลเมืองระยองมีสภาพเศรษฐกิจที่ดี ความเป็นอยู่สะดวก
สะดวกนั้นจะเห็นว่าสา เหตุของกรที่ชาวประมงมีฐานะทางเศรษฐกิจหรือความ ีเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าแต่ก่อน
ที่เห็น ๆ ก็คือเกิดการเปลี่ยนแปลงทางบ้านเทคโนโลยีเป็นส่วนใหญ่ คือรู้จักนำเอาความรู้ใหม่ ๆ มา
ปรับปรุงเครื่องมือในการจับปลาใหม่ประสิทธิภาพยิ่งซึ่กทำให้กิจการ ีในชนบทประมงมีความสำคัญเมื่อ
เศรษฐกิจดีขึ้น ทำให้มีผลิตภักรศึกษา เมื่อคนมีการศึกษาก็ซึ่กจะยังคงประกอบอาชีพเดิมและแนว
ใหม่ต่ออาชีพการประมงก็ยังคงมีอยู่และนำเอาความรู้ใหม่ ๆ มา ีในการประกอบอาชีพ และเป็น
เหตุที่ทำให้ธุรกิจทาง ๆ เจริญตามกันมาด้วย คือทางบ้านตลาด การรับส่งสินค้า การทำธุรกิจแพ
ปลาเหล่านี้เป็นต้น ดังนั้นจากสา เหตุนี้เองที่ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของชาวประมง ีในเขตเทศบาล
เมืองระยองดีขึ้นกว่าแต่ก่อน

แต่อย่างไรก็ตามนอกจากสาเหตุอื่นที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีแล้ว ผู้เขียนก็ควรจะบอกว่ายังมีสาเหตุอื่น ๆ อีกที่เป็นตัวการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชาวประมง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางอื่น ๆ ทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางอื่น ๆ ทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอาจจะถือว่าเป็นผลอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีก็ได้เพราะเมื่อเกิดมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีแล้ว สังคมก็ย่อมจะเปลี่ยนตามไปเพื่อความเหมาะสม กล่าวคือ สังคมของชาวประมงในเขตเทศบาลเมืองระยองนั้นว่า เป็นสังคมที่กำลังจะพัฒนา และมีกระบวนการพัฒนาในสังคมเป็นต้นว่า การมีกิจกรรมร่วมกัน มีการตั้งสมาคมประมง เพื่อลดทางกันการประมง ทุกคนต้องร่วมมือกันเพื่อให้ได้มาซึ่งจุดประสงค์เดียวกัน สิ่งที่สนับสนุนให้เห็นได้ชัดว่าสังคมของชาวประมงนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก็คือ การมีศาสนาเดียวกันทำให้เกิดความสามัคคีกัน ค้ำชูเหนี่ยวแน่นเมื่อทุกคนรวมแรงรวมใจกันแล้ว ก็เกิดความสามัคคีกัน นอกจากนั้นยังมีผลกระทบกระเทือนต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ทั้งทางตรงและทางอ้อม (๓) ทางตรงก็คือการแบ่งงานทุกคนมีความชำนาญเฉพาะอย่าง แบ่งงานกันตามความถนัดและเหมาะสม ดังนั้นกิจกรรมทาง ๆ จึงต้องเกิดจากการร่วมมือกับทุกคน ดังนั้นอุปสรรคทางกันการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจนั้นจึงขึ้นอยู่กับการสังคมไม่มีกระบวนการพัฒนาในสังคมนั้นเอง

จำนวนประชากรก็เป็นส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจนั้นคือ อาชีพทางกันการประมงที่ว่าเป็นกิจกรรมที่ใหญ่โตกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยแรงงานเป็นจำนวนมากในการประกอบธุรกิจให้สำเร็จด้วยดี ลำพังแล้วถ้าคิดเฉพาะพวกที่มียูนิล่าเนาอยู่ที่หมู่บ้านแล้วนับว่าไม่เพียงพอกับการงานประมงใหญ่ ๆ ที่มีอยู่ในบ้าน ดังนั้นจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น โดยการอพยพเข้ามาหางานทำของชาวภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะทางภาคอีสานก็ทำให้เกิดความสมดุลกันทางด้านแรงงาน คนเหล่านี้ขึ้นเมื่อถึงระยะเวลาที่ไม่มีมารอดทะเลจับปลา ก็มักจะกลับถิ่นฐานเดิมเพื่อประกอบอาชีพทางกันการทำไร่ ทำนา แต่ก็ยังมีบางที่ไม่กลับอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเลยก็มี ดังนั้น

(๓) Ibid; P.P. 166 - 167

พอจะเห็นแล้วว่า เมื่อกรทำเนิงานทงคานประมงมืองคประกอบครบถอว่ามีเครื่องมือ มีคนใช้
เครื่องมือเทกันพอเหมาะกัน กิจกรรก็ค่านเไปค้วยดี ทำใหเกิดการเบี่ยนแปลงทงคาน
เศรษฐกิจอย่างแน่นอน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ ๖

บทสรุป

หมู่บ้านชาวประมงในเขตเทศบาลเมืองระยองนั้นนับว่าเป็นหมู่บ้านที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ในเขตอำเภอเมืองระยองที่มีอาชีพแตกต่างกันออกไป ถ้าจะพูดกันถึงเรื่องฐานะทางบ้านเศรษฐกิจแล้ว ชาวประมงนั้นนับว่าเป็นอาชีพที่ทำได้และเห็นผลได้ทันทีมากกว่าทางบ้านการทำไร่ ทำนาในเขตอื่น ๆ

การที่กิจการประมงได้พัฒนาจากการกระทำที่มีกรรมวิธียุคแรกๆ ภายใต้อุปกรณ์ที่ไม่ดีเท่าที่ควร และในสภาพปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นกิจการประมงที่ใหญ่โต เหตุที่มีการเปลี่ยนแปลงนั้นก็คือ ได้เกิดมีความเจริญทางด้านเทคโนโลยี การหาความรู้ความสามารถทางบ้านต่าง ๆ มาพัฒนาเครื่องมือในการจับปลาที่มีประสิทธิภาพดี เช่น เรือ เครื่องยนต์ ตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น อวนชนิดต่าง ๆ ดังนั้นขอบเขตของกรจับปลาจึงมีขอบเขตขยายกว้างออกไปมาก และชาวประมงทะเลเหล่านี้จึงมีเงินได้มากขึ้น ซึ่งบางรายก็รวยเสียยิ่งมีกรรลำน่าน้ำของประเทศอื่นเสมอ ๆ

กิจการทางด้านอื่นที่พัฒนาควบคู่ไปกับกิจการประมงคือ กิจการแพปลาซึ่งมีอุปกรณ์ทันสมัยไว้ให้ความสะดวกบริการแก่เรือประมงทั่วถึงกันทำให้ธุรกิจที่มีความสัมพันธ์กันดำเนินไปควบคู่กันไปด้วย ทำให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับดีกว่าแต่ก่อนมาก

นอกจากเหตุทางด้านเทคโนโลยีแล้วสาเหตุอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจอีกก็คือ ทางด้านสังคม เช่น การเพิ่มจำนวนประชากร ความสัมพันธ์กันในหมู่ชาวประมงด้วยกัน เมื่อทุกอย่างมีความสมบูรณ์ไม่มีการแตกแยกอาชีพก็ดำเนินไปด้วยดี หน้าที่ของแต่ละคนที่ทำก็ประสานกันไม่ก้าวท้าวกัน การแบ่งงานกันอย่างไม่ระเบียบ ก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจที่ชัดเจน

จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและสภาพทางสังคมดังกล่าวนี้ เป็นเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้หมู่บ้านชาวประมงมีฐานะทางบ้านเศรษฐกิจดีขึ้นกว่าเดิม จากการสร้างที่อยู่อาศัยกันใหม่ ๆ และทันสมัยทั้งสิ้น ส่วนของเดิมนั้นก็ถูกซ่อมแซม

ก็เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ผลที่ตามมาอีกมากมายหลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลง
ทางสังคมเศรษฐกิจอันนอกจากฐานะความเป็นอยู่แล้ว นั่นก็คือ ทุกคนได้รับการศึกษาอย่างดี
และประกอบทั้งสถานที่เรียนมีจำนวนพอเพียงกับสมาชิกของชาวประมงที่สามารถเรียนได้ เมื่อมี
ความรู้ก็ย่อมจะเข้ามาช่วยเหลือพัฒนาทางงานอาชีพของหมู่ของตน ดังนั้นความเจริญของหมู่บ้าน
ชาวประมงก็เกิดขึ้นมากมาย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บรรณานุกรม

1. แผนกสังคมวิทยา และ มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, รายงานการวิจัยชีวิตความเป็นอยู่ และปัญหาของชาวประมงที่ จังหวัดชุมพรและจังหวัดสตูล พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517
2. ยุทธ ศักดิ์โคชยนต์ , สังคมศาสตร์ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516
3. สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ, จังหวัดระยอง พระนคร : โรงพิมพ์ออคม, 2500
4. สำนักงานเทศบาลเมืองระยอง, สถิติต่างๆของเทศบาลเมืองระยอง(โรเนียว) 2516
5. Dr. Kamol Janlekha, The Study of Economic and Social condition of the people in the Southern community development area
Bangkok: Printed at the local affairs Press, 1967
6. Fraser, Thomas M, Jr. Rusembiland: A Malay fishing village in the southern Thailand. New York: Cornell University Press, 1960

รูปที่ ๑ วัดปากน้ำ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

รูปที่ ๒ ตลาดสดท่าเทศบาล

รูปที่ ๓. หมู่บ้านฝั่งตำบลปากน้ำ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

รูปที่ ๔. สะพานอริย์ราษฎร์ เชื่อมตำบลปากน้ำ กับตำบลท่าประตู

รูปที่ ๕. แสดงการตักปลาออกจากห้องเย็น.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

รูปที่ ๖. เก็บปลาที่ตกใส่เซ่ง

รูปที่ ๗. ลุงเรือช่วยกันขนปลาลงจากเรือ
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

รูปที่ ๘. กำใส่ขยปลาเพื่อนำไปคัดเลือกร และนับจำนวน.

รูปที่ ๙, ๑๐. แสดงให้เห็นถึงการนับ และคัดเลือากปลา.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

รูปที่ ๑๑. ลูกเรือกำลังใช้เครื่องบดน้ำแข็ง.

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนนิพนธ์

รูปที่ ๑๒. น้ำแข็งที่บดแล้วจะถูกบรรจุใส่ห้องเย็น

รูปที่ ๑๓. การจับทุกอย่างภายในเรือโดยทุกเรือช่วยกัน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

รูปที่ ๑๔. เรือที่จัดการทุกอย่างตามระเบียบ และพักผ่อนอยู่

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนนิเทศน์
รูปที่ ๑๕, ๑๖. ทั้งสองภาพแสดงให้เห็นถึงบ่อน้ำปลาภายในเรือน้ำปลา.

